

Др Марко С. Марковић

Православна светост Јованке Орлеанке* по француској књижевности**

„Где год било, у времену или простору, ниједна појава се не може
сравнити са Јованком Орлеанком“.

André Suarès

„Бити хришћанка и мученица и светица против Француза и
хришћана“.

Charles Péguy

Мишле (Michelet) је с правом рекао да поводом Јованке Орлеанке не треба пасти у легенду, јер се не може ништа додати њеном правом портрету. Али с друге тачке гледишта, не мање неприкосновене, како забранити писцима и песницима да у том животу, тако изванредном и необичном, виде идеалан предмет једног књижевног дела и неисцрпчан извор надахнућа? Што је модел савршенији, то је задатак тежи, а подвиг привлачнији. На први поглед, две стрмене стазе воде врху, подједнако опасне. Или машта остаје у историјским оквирима и поштује чињенице, покушавајући да прослави, оправда и продуби национални и религизни смисао Јованкине мисије, уз ризик да ипак буде само хиљадито препричавање давно познатих догађаја. Или машта ствара једну чисто литерарну Јованку, овде „улепшану“ а тамо „нагрђену“, али у сваком случају различиту од оне стварне и онда ће бити онолико Јованки колико писаца. Уствари, вододелница између два става није увек јасно обележена — тим пре, што је правац писаца такође условљен књижевним родовима у којима се огледају⁽¹⁾ — тако да су,

* Овај оглед је превод, прерада и допуна чланка који је, под насловом „Jeanne d'Arc dans la littérature française“, био објављен у париском часопису „L'Astrolabe“, n° 70, 1982.

** Узети су углавном у обзир француски писци XIX и XX века. Од ранијих, поменутих су само најпознатији: Villon, Malherbe, Chapelain и Voltaire. Онима који би желели да проуче целокупну француску књижевност посвећену животу Јованке Орлеанке, ваља препоручити: Pierre Lanery d'Arc, „Bibliographie raisonnée et analytique des ouvrages relatifs à Jeanne d'Arc. Catalogue méthodique, descriptif et critique des principales études historiques, littéraires et artistiques consacrées à la Pucelle d'Orléans depuis le XVe siècle jusqu'à nos jours“, Paris, Libr. Techener, 1894.

1) Француски писци су описивали Јованкин живот у разним књижевним родовима. међу њима се могу наћи: епска поезија (Chapelain), сатирична поезија (Voltaire), балада (Villon),

на крају, пишчева интуиција и дар ти који одлучују да ли ће се Девици Орлеанској приближити или ће се показати неспособним да се до те висине уздигну.

У суштини, са гледишта вечности, интуиција је важнија од дара. Књижевној критици припада одлука о естетској вредности дела посвећених Јованки, без обзира на њихову верност историјском узор. Али уколико је у питању откриће саме личности француске јунакиње, која је за нас још увек делимично загонетна, песничка интуиција може понекад проникнути дубље од историјске науке. А за Цркву је баш то битно. Ако се духовни лик Јованке Орлеанке — који је у потпуности само Богу познат — схвати као мозаик, онда се мора признати да је сваки камичак који се са њеним портретом може ускладити драгоцен и да је, у том погледу, допринос песника понекад раван студији историчара. Стога ће у овом напису бити првенствено посвећена пажња духовном значењу француских књижевних дела и разним поетским интерпретацијама живота Јованке Орлеанке, пратећи је, корак по корак, од Домремија до Руана.

РАВНА ПРОРОЦИМА

„Пре поласка, у том „Старом Завету“ његог живота“.
Jean Guitton

Од своје дванаесте године, у родном селу Домреми (Domrémy), Јованка чује своје „Гласове“ и сви они који су се латили обраде њеног животописа сусрећу одмах ту сметњу, тај нагли продор надприродног у историју. Јер уствари, оно што Јованка назива својим „гласовима“ обухвата уједно њене визије Арханђела Михајла⁽²⁾, свете Катарине и свете Маргарите⁽³⁾,

епиграм (Malherbe), мистерија (Péguy, Claudel), драма (Péguy, Maulnier, Brasillach, Audibert, Aouilh), есеј (Saint-Beuve, Barres, Maurras, Bernanos, Suarès, Brasillach, Maulnier), биографија (Lamartine, Bloy), романизирана биографија (Dumas, Delteil, Moinot), роман (Monteilh), некролог (Marlaux), историјска монографија (Antoine France), археолошка студија (Bataille), полемички чланак (Corpée) или превод процедуралног латинског језика на француски (Brasillach).

- 2) Светог Арханђела Михајла, војда небеских сила, сматрали су такође специјалним заштитником и анђелом чуваром Француске краљевине. Њему је био посвећен култ (светилишта, ходочашћа) по читавој Француској, а Јованкино село Домреми припадало је области Бароа (Barrois) којег је поштовала као свога покровитеља. Његово главно свето место било је на стеновитом брежуљку Светог Михајла (Mont Saint-Michel), чији су браниоци јуначки одбили Енглеze 1424. и 1425. године и које је, за детињства Јованкиног, постало символ француског отпора.
- 3) Модерна историјска критика је у међувремену порекла постојање свете Катарине и свете Маргарите. Да ли је то довољан разлог да се обезвреде и визије Јованке Орлеанке? Пре свега, као што примећује Жак Маритен, нереалност једне легенде не доказује непостојање њеног хероја, све и да је историјска критика основана упрвом случају. А затим, ма какво се објашњење дало тим појавама (Richer, Leroy), оно што показује њихов надприродни и божански карактер је подударност живота свете Маргарите и свете Катарине — какве нам је Предање сачувало — са животом Јованке Орлеанке. Јер све се збива као да су њихове „легенде“ биле праслике мисије и мучеништва Јованкиног. Света Катарина, уз подршку светог Арханђела Михајла, одолевала је педесеторици доктора, као Јованка на суђењу у Руану. Света Маргарита антиохијска била је жива спаљена и, пошто није могла изгорети, одсекли су јој главу, док су срце Јованкино, које није изгорело, бацили у Сену (Види: Jacques Maritain, op. cit. стр. 149, 125-129). Мерешковски наводи (по Voragi-

као и пророштва или открића која је она од Бога добила. Ни писац ни историчар не могу те појаве избећи и принуђени су да без оклевања заузму према њима свој став. Волтер (Voltaire)⁽⁴⁾ ће позвати у помоћ пастиш и пародију, извргавајући руглу историјску стварност. У XIX веку, рационалистичка критика ће допустити Ламартину (Lamartine)⁽⁵⁾ и Сент-Беву (Sainte-Beuve)⁽⁶⁾ да се с висине осврну на „илузије“ Јованке Орлеанке, или Анатолу Франсу (Anatole France) који самилосно гледа на „халуцинације“ Девике Орлеанске, да јој бар призна „поштење“: она је искрено веровала у своје „гласове“⁽⁷⁾. Осећа се да сви они иду путем који им је Ренан поравнао. Писац „Живота Исусова“ је већ и за свога „хероја“ имао исту „повољну предрасуду“. Али ако се не задовољава тим изговором — а како би се и могло пред ланцем чињеница? — свако мора бити задивљен пророчким карактером Јованкиног духовног искуства. Чак и њени судије у Руану су то приметили, само што су све чудесне видове њеног живота тумачили сатанским утицајем. Међутим, објективан посматрач ће, насупрот њима, ту пре видети савршену подударност између богом надахнутих пророка и откровења датих „Кћери Божјој“: *в и ђ е њ е* (које је истовремено знак богоизабраности — као код пророка Исаије, на пример), *п о з и в и м и с и ј у*⁽⁸⁾.

В и ђ е њ а

Треба ли почети разочарењем? О свему што се дотиче визија Јованке Орлеанке, француска литература нам оставља пустињу са ретким зеленим жбуновима. Код Шарла Пегуја (Charles Péguy) се може наћи алузија на „Гласове“ о којима Јованка пева релативно пријатним стиховима:

не и Douhet), да је света Маргарита напустила свој дом преобучена у мушке хаљине, са постриженом косом и да је њен целат видео како се душа светице издвојила из тела у облику голуба, као и неки сведоци Јованкиног мучеништва у Руану (D. Merejkovski, op. cit. стр. 408-409).

4) Voltaire, La Pucelle d'Orléans, poème en 21 chants, in Oeuvres complètes de Voltaire, t. 14, Paris, Baudoin Frères, 1826.

5) Lamartine, Jeanne d'Arc in Vie des grands hommes, t. II, Paris, Bur. du Const. 1855, стр. 168.

6) Sainte-Beuve, Jeanne d'Arc in Nouvelle galerie des femmes célèbres, Paris, Garnier, 1872, стр. 7 — Аутор говори такође о „фиксној идеји“ светице (стр. 8).

7) Anatole France, Vie de Jeanne d'Arc, en 2 vol., in Oeuvres complètes, t XV et XVI, Paris, Calman Lévy, 1952-1953, стр. 5 и 34 (vol. I): „Њене сталне халуцинације учиниле су је неспособном да разликује истинито од лажног... Ја нисам довео у њумњу Јованкину искреност. Не може се оптужити да лаже: она је чврсто веровала да су јој њени гласови поверили мисију“. — Поводом „халуцинација“ и François Corréе је изложио своје мишљење маја 1898. у „Le Journal“: „Без обзира на тумачење болничких мудраца и клиничких филозофа, нису у питању (у случају Девике) ни нервна болест, ни халуцинације. Све Јованкине речи које су до нас дошле одају најревностнију побожност, али су пуне изванредно здравог смисла и разума. Она има визије, она чује Гласове, али ти Гласови јој говоре јасним језиком и дају јој тачне наредбе: напустити свој завичај и своју породицу, наћи Престолонаследника, ослободити Орлеан, повести краља у Ремс и крунисати га. И ту немогућу мисију, кад се помисли на то јадно дете, она је извршила са заиста надљудском истрајношћу и храброшћу. Нека дела Девике су права чуда. Она се непосредно обраћа Краљу, мада га никада пре тога није видела... Она предвиђа несреће које јој прете. Неверни, који се смејете при самом помену речи чудо, пазите: читав живот Јованке Орлеанке је чудо“ (François Corréе није на листи француских писаца, зато што је овде наведен по Р. Н. Dunand, op. cit., t. III, стр. 587-588).

8) Свако пророчко искуство почиње обавезно богоизбрањем које је *condito sine qua non* аутентичности пропока. Али кад је избрање праћено визијом, допуштено је да се прво говори о тој чудесној појави као посебном знаку Божјем.

„О, нисам познавала племенити глас
 анђела,
 Неуморни глас који није људски,
 навикнут на други свет
 Не, ја нисам знала тај глас
 суверени
 Глас са другог света
 И нисам знала тај поглед
 суверени
 Поглед с висина који силази
 до дна душе
 И понире у ме к’о
 чудесни пламен
 Бесмртни поглед који
 није људски
 Али ја сад знам глас
 бесмртних
 И видех поглед очију
 незаборавних“⁽⁹⁾.

После смиреног ћутања, Јованка наставља:

„О Господине свети Михајло,
 О Госпо Катарина,
 О Госпо Маргарито“⁽¹⁰⁾.

Стидљивост? Уздржљивост? То објашњење је прихватљиво. Али зар се поред тог побожног призивања не би могло очекивати нешто више, неки књижевни и песнички израз који би учинио блиским оригинално мистично искуство Јованке Орлеанке? Са своје стране, Жан Гитон (Jean Guitton) замера Анатоли Франсу његову „редукцију“ Јованке Орлеанке⁽¹¹⁾. Нажалост, поред те „редукције“ читалац може срести извесну сухоту тамо где се није надао.

Међутим, ту пролазну дискрецију Пегијеву је ипак лакше прихватити но благоглагољивости Жозефа Делтеја (Joseph Delteil), популарног аутора једне романиране биографије Јованке Орлеанке, објављене између два светска рата и која је у своје време била доста чувена. После дијалога Јованке са својим „Гласовима“, Делтеј доводи саме светице, које назива „небеским другима“ — да би додао једну интимнију ноту: „Сутрадан су се светице поново јавиле. Оне су пришле Јованки преко ливаде, руку под руку, кикоћући као две лудице. (Јер предпостављам да се светице у Рају не досађују)“⁽¹²⁾.

9) Charles Péguy, Jeanne d'Arc (A Domrémy) in Oeuvres poétiques complètes, Paris, Pléiade, 1967 стр. 51.

10) Исто, стр. 51.

11) Jean Guitton, Problème et mystère de Jeanne d'Arc, Paris, Fayard, 1961, стр. 61-66.

12) Joseph Delteil, Jeanne d'Arc, Paris, Grasset, 1926, стр. 67. — Да би ваљда дао миг надреалистима, Делтеј не оклева да напише: „Јованка се прејела... Благоутробна благодат!... њене уши пуне масти“ (стр. 22, 30). Али превршио је сваку меру поводом Јованкиног мучеништва на ломачи, када описује како је ватра свлачи, скидајући парче по парче њене хаљине (стр. 247-250).

Опрезан, Андре Малро (André Malraux) се задовољава понављањем Јованкиних речи — Истина у једном јавном предавању — поредећи их са „суптилном кантиленом“: „Први пут је то за мене био велику страх. Глас се јавио у подне; било је лето, на дну врта мога оца...“⁽¹³⁾.

Само се Жан Ануј (Jean Anouilh) одважио да пође даље и да на сцени прикаже позив „Гласова“ у једној књижевној транспозицији, поштујући ипак Јованкин језик:

„И онда, наједном, као да се неко иза мене дотакао мога рамена, мада добро знам да ме нико није додирнуо, и глас... Окренула сам се, заблеснула ме је једна велика светлост на осенченој страни, иза мене. Глас је био благ и дубок, мени непознат; тога дана ми је само рекао: „Јованка, буди добро и послушно чедо, иди често у цркву“... Па онда, други пут. Звонио је Angelus у подне. Опет светлост, али под зрацима сунца и блиставија од сунца. Овога пута сам га видела“⁽¹⁴⁾.

Позив

Јованка Орлеанка ће смисао свога позива схватити у свој пуноћи тек на ломачи у Руану. Дотле ће јој он бити откриван постепено. Али било јој је јасно да се њен први позив односи на ослобођење Француске⁽¹⁵⁾.

По свему изгледа да су француски писци присније осетили земљу него семе, да су били више заинтересовани оном која је примила позив него самим позивом и његовим Наредбодавцем. Као да је наредба која је дошла одозго пребила вођка привучена, ако не ишчупана јарким позивом одоздо, нека врста борбе Јакова са Богом.

Та дуга припрема француске земље за божански позив није код Бареса (Barrès) чак ни чисто хришћанска. Он разликује многе наслаге у том тлу и пејзаж Мезе (Meuse) види као хармонију супротности:

„Друидске чесме, латинске рушеvine и старе романске цркве, то је леп концерт, о коме могу једино да поднесем извештај“⁽¹⁶⁾. Према томе, Јованка у његовим очима симболише само синтезу паганизма и хришћанства:

„Паганизам подупире и заокружава то свето хришћанство. Девица поштује свецe: али нагонски највише воли оне који под својим именом скривају вилинске чесме. Разне верске силе, посејане по тој долини Мезе, су уједно келтске, латинске и католичке. Јованка их је узбрала и сложила, па макар због тога морала умрети, јер је тако захтевала њена природна племенитост“⁽¹⁷⁾.

Насупрот Баресу, укорeњеност Шарла Пегија има превасходно хришћански и средњеveкован карактер: да би разумео Јованку, он је замишља усред њене парохије у XV веку и наслућује да је била двоструко несрећна. Јованка је везана за родно тле, за земљу; она припада угњетеном сељаштву Стогодишњег рата. Речју, она је на страни градилаца против рушилаца:

13) André Malraux, Oraisons funèbres, paris, Gallimard, 1971, стр. 86.

14) Jean Anouilh, L'Alouette, Paris, La Table ronde, 1953, стр. 13.

15) Приликом првих виђења, од Арханђела Михајла је сазнала за „велико страдање краљевине Француске“.

16) Maurice Barrès, Autor de Jeanne d'Arc (Domrémy-la Pucelle), Paris, Champion, 1916, стр. 20.

17) Исто, стр. 20.

„Били су потребни месеци и месеци, био је нужен рад за радом да би се припремила жетва. А довољно је једно кресиво да би се спалила жетва“. Зато што је, очигледно, сабља јача од плуга: „Природа плуга је да служи двадесет година; природа сабље је да ради један минут; и да уради више; да буде јача. И да докрајчи. А ми ћемо увек бити слабији. Ми ћемо увек бити спорији, увек ћемо урадити мање. Ми смо странка оних који граде. Они су странка оних који руше. Ми смо странка плуга. Они су странка сабље. Ми ћемо увек бити тучени. Они ће нас увек газити, бити изнад нас“⁽¹⁸⁾.

Па кад је тако, онда се они из странке плуга морају научити да рукују сабљом. Јованка се стиди својих ближњих који трпе ропство и понижење, па се пита дали је презир који гаји према њима неспречава да их воли и не ствара од ње „лажљивицу“. Отуда њено неслагање са другарицом Овијетом (Hauviette) која верује у неку врсту пасивне резистенције, у вечиту обнову, у способност сељаштва да стрпљиво почне нов живот на рушевинанама које су други за собом оставили. Јованка одбија да саучествује у општем кукавиштву и једини спас види у активном отпору и херојској борби:

„О, Боже мој, дај нам најзад
ратног вожда
Налик на онога који победи
ђавола“⁽¹⁹⁾.

Молити се, војевати. Ми прво без
другог ни друго без првог.
Него једно и друго заједно,
обоје“⁽²⁰⁾.

Али када је зачула пожански позив, Јованка се буни:

„Рекао си ми својим гласом
незаборавним
„Јованка, ево, Бог те
изабра

Пођи да Енглеze изагнаш из краљевства
које воли“.

А Ти ме остави овде доле
без савета,

Да сад сама вршим тешку
дужност“⁽²¹⁾.

Јованка не оклева ни да Богу замери Његово дуго стрпљење које непријатељима дупушта да подвргну мукама хришћански народ и да обесвећују његове храмове:

„Нешто није у реду. Постоје светице, постоји светост, а власт погубног царства није никада била моћнија на земљи“⁽²²⁾.

18) Charles Péguy, *Le Mystère de la charité de Jeanne d'Arc*, op. cit., стр. 383.

19) Charles Péguy, *Jeanne d'Arc (A Domrémy)*, op. cit., стр. 46.

20) Навод по Romain Rolland, Péguy, Paris, Albin Michel, 1944, стр. 183.

21) Charles Péguy, *Jeanne d'Arc (A Domrémy)*, op. cit., стр. 52.

22) Charles Péguy, *Le Mystère de la charité de Jeanne d'Arc*, op. cit., стр. 372.

И мада се моли за „утеху великих страдања краљевства Француске“⁽²³⁾, њена жалба је тако дуга, да се мора упитати не крије ли се иза ње револт против Бога због зла у свету. Јер Пеги се толико поистоећује са Јованком Орлеанком⁽²⁴⁾ — као што је тачно приметио Ромен Ролан (Romain Rolland) — да се више не зна где престаје да говори Јованка, а где почиње Пеги.

М и с и ј а (Богослање)

Пегијева „Јованка Орлеанка“ је одјек тог пораста свести, тог лаганог сазревања вокације које се примећује код Девике:

„Спас Француске је у Француској... Французи треба да спасу Француску... Ратнички вожд је одавно именован, али он није хтео да напусти свој дом“⁽²⁵⁾. Све до тренутка када Јованка буде изјавила своју спремност:

„Ја, Јованка, одлучујем да Ти се повинујем“⁽²⁶⁾. Отада ће се увек уздати у погонску силу својих гласова: „Дево Де, хајде, хајде! Бићу ти на помоћи, хајде!“⁽²⁷⁾.

После прихватања мисије, требало је наћи карику у ланцу између Јованке и Престолонаследника. Тај идеални посредник ће се појавити у лицу Робера Бодрикура (Robert de Baudricourt), команданта тврђаве Вокулер (Vaucouleurs) Само, с њим је било тешко изаћи на крај. Пре но што ће послати Јованку на двор, он ју је двапут одбио и попустио је тек пошто је по његовом налогу била подвргнута „истеривању ђавола“ из ње. Шта га је најзад приволело да помогне Јованку у њеној мисији? Истина се никад неће сазнати, јер је Бодрикур умро пре процеса Рехабилитације Девике Орлеанске, тако да није могао пред судом да сведочи. Верује се да је за њега био одлучан Јованкин наговештај француског пораза у битци код Рувреа (Rouvray). Тим поводом, исконструисане су многе хипотезе, од којих се три могу наћи код француских писаца.

Анатол Франс своди сву мисију Јованке на договор извесних дворских кругова из Престолонаследникове околине. У тој оптици, Бодрикур је само регрутовао Јованку и био оруђе у њиховим рукама, извршилац налога⁽²⁸⁾. Хипотеза је неприхватљива, уколико се Јованкина личност ту губи у дворским интригама, али није сасвим лажна, зато што је Бодрикур претходно послао један извештај на „више место“, а затим Јованку упутио Престолонаследнику у пратњи Коле де Вијена (Colet de Vienne), краљевског весника из дворца Шинона (Chinon), што сведочи да је „Кћи Божија“ уживала подршку бар једног дела дворске камариле.

23) Исто, стр. 407.

24) Понекад се сувише изједначава са њом, као кад тврди да је Јованка „промашила своје прво причешће“ (Le Mystère de la charité de Jeanne d'Arc, op. cit., стр. 424), само зато што он сам том приликом није ништа осетио! Али то је појединост. Он је ипак био предодређен да постане Јованкин песник. Рођен у Орлеану, у предграђу Боургогне, на месту где је Јованка продрла у опсађени град, он се од ране младости уживљава у њену легенду. Уочи Првог светског рата, дефилује у Орлеану пред спомеником Јованке Орлеанке, пре учешћа на маневрима у области Бос (Beauce), где ће и погинути у борби, 5. септембра 1914. Какав символ! Последњи поздрав онога који ће ускоро положити свој живот за Француску оној која отеловљује највишу жртву.

25) Jean Guittou, op. cit., стр. 146: „Рекло би се да је Јованка прво угледала једну велику светлост; затим лица у тој светлости; да је прво чула „један глас да се по њему управља“, па онда, као унутар тога гласа почела да разликује разне гласове“.

26) Charles Péguy, Jeanne d'Arc (A Domrémy) op. cit., стр. 62-63, 67.

27) Исто, стр. 65.

28) Léon Bloy, Jeanne d'Arc et l'Allemagne, Paris, Crès, 1915, стр. 181, 200.

Супротна хипотеза се може наћи у „Шеви“ („L'Alouette“), где Ануј (Anouilh) приписује сву заслугу Девици. Са много хумора, Ануј слика једног Бодрикура неотесаног, развратног и глупавог, који допушта да га Јованка „жедног преко воде преведе“ и верује да њему припада генијална идеја посланства Девице Престолонаследнику. Тај карикатурални портрет Бодрикура, несумњиво сасвим удаљен од стварности, је боље усклађен са Анујевим позоришним комадом него са историјском истином⁽²⁹⁾.

Анри Батај (Henri Bataille) који се бавио археолошким истраживањима рушевина дворца Вокулера (Vaucouleurs) и дуго размишљао о улози његовог команданта, Робер де Бордикур је кључни човек, провиденцијална личност за успех Јованкине мисије. Ако допушта да га она убеди, ако је дирнут речима те непознате сељанчице, то је стога што је дубоко верујући племић⁽³⁰⁾:

„...Кад се Бодрикур сталожиио, те Јованкине речи су у њему превалиле следећи пут: „Краљевство Француске не припада Престолонаследнику, оно припада Моме Господару (Цару небеском) али Мој Господар хоће да Престолонаследник постане Краљ и да господари Краљевством. Та реч означава пропаст енглеских претензија на Француску. Религиозан дух, као сви људи тога времена, Бодрикур је морао знати шта је представљало крунисање у Ремсу (Reims)... Вештом политичару његова кова није могло измаћи да је та Јованкина реч садржала у себи клицу смрти Стогодишњег рата и да је пресецала други Гордијев чвор као што је био уговор у Троа (Troyes). План Јованке из Арка (Arc) био је јединствен и генијалан!“⁽³⁰⁾.

Сасвим је вероватно да је духовно најузвишенија хипотеза била уједно најближа истини.

Савдаљи живот Јованкин је потврда њеног пророчког достојанства. Испуњење њених пророчанстава, како у општим цртама тако и у појединостима, је најбоља залога њихове веродостојности. И ако критички духови нису пропустили прилику да подвргну сумњи извесне доказе посматране издвојено, не сме се заборавити да постоји читав свежањ доказа који се не може побијати, а да му се не супротстави игра случаја и непрекидни стицај околности далеко невероватнији од самог пророштва.

ЗА СПАС НАРОДА

Нико боље од Леона Блоа (Léon Bloy) није сажео све видове пророчког дара Јованкиног. Треба с тим у вези прочитати поглавље „Пророчица“ у његовом импресивном огледу „Јованка од Арка и Немачка“⁽³²⁾:

29) J. Anouilh, op. cit.

30) A. France, op. cit., стр. 36.

31) То не искључује могућност да је Бодрикур истовремено од Коле де Вијена добио потврду пораза код Рувреа, који му је Јованка наговестила. По Мерешковском (op. cit., стр. 240), тај извештеј је пресудно утицао на одлуку Бодрикура.

32) Henri Bataille, *Réhabilitation au Château de Jeanne d'Arch*, Lourdes, Lacrampe, 1956, стр. 11. — Види такође: Charles Péguy: „Француска краљевина не припада никоме до Богу; али Бог неће сам да влада: он хоће само да надзирава; зато је валду поверио својим слугама, француским краљевима“ („Jeanne d'Arch“, op. cit., стр. 76).

„Читање туђих мисли; опажање удаљених догађаја; предвиђање будућности; то су биле три моћне способности проглашене пре свега њеним речима“... док се не буду уствариле на делу. Јер манифестација тих трију способности је најбољи водич у читању њене историје, црвена нит која се провлачи дуж читаве њене мисије за ослобођење Француске, кроз њене победе и поразе, и која се наставља чак после њеног завршног мучеништва.

П о б е д е

Откриће тајне Престолонаследникове молитве у дворцу Шинону, шта је то ако не Јованкина интуиција туђих мисли о којој говори Леон Блоа?

Ваља ипак признати да се, по својој прилици, разговор Јованке са Карлом VII (Charles VII) у Шинону не своди на ту молитву и да је „знак“ на основу кога је Престолонаследник поверовао у мисију Девике тајна над тајнама коју је она понела собом у гроб, упркос настојањима њених судија. Један од јунака најновијег Монтејеовог (Monteilhet) романа „Девика“ јој замера упорност с којом је од Цркве крила оно што је открила лаицима и, самим тим, прећутно оправдава став епископа Кошона (Cauchon) и његових саучесника. Није ли она тако поступила стога што у њима није видела Цркву?(33). Књига „Врећана Јованка“ од Јана Грандо (Yanne Grandeau) најбоље показује у којој мери је за историчаре тај проблем остао нерешив. Писац излаже десет хипотеза, али ниједну од њих не сматра одлучном(34).

Под притиском својих судија-целата, Јованка је била присиљена да пред судом у Руану (Rouen) „призна“ у чему се састојао **з н а к**: био је то анђео Господњи, који је Карлу VII с неба донео краљевску круну! Јованка је привремено нашла тај изговор, да не би одала тајну, и касније се због тога јавно покајала, мада то није била лаж него метафора која је симболично приказивала њену мисију. Улогу анђела одиграла је она сама, а небеска круна означавала је крунисање у Ремсу (Reims), што је судијама од почетка морало бити јасно. Али Александар Дима-отац (Dumas) ту Јованкину изјаву узима дословно и на страницама своје „Девике Јованке“ описује јављање Арханђела Михајла, свете Катарине и свете Маргарите, најзад, силазак анђела с неба и предају круне Карлу VII у Шинону(35).

Други су у дворцу Шинону нашли оно што су тражили: Ануј, Јованкин подвиг да Карлу VII улије храброст и веру у победу („Зашто тврдиш да је Бог са Француском, сада кад она више ништа нема?“ — „Можда баш зато што ништа нема, Карло“), а Шаплен (Chapelain), Волтер(36) и Делтеј с брда — с дола измишљене љубавне историје(37).

33) Léon Bloy, op. cit., стр. 190-194.

34) Humbert Monteilhet, La Pucelle, Paris, Ed. de Fallois, 1988, стр. 897.

35) Yann Grandeau, Jeanne insultée. — Procès en difamation, Paris, Albin Michel, 1973.

36) Alexandre Dumas père, Jeanne la Pucelle, 1429—1431, Paris, Megan et Comon, 1842.

37) Као да се чује Волтеров кикот поводом измишљеног дијалога између Престолонаследника и Девике:

„Добра девојко, реците ми одмах
шта сам ове ноћи чинио са својом драгом;
Али говорите искрено“. — „Ништа“ рече она.
Краљ, пренеражен, паде на колена,
повиче: „Чудо! и прекрсти се“.

Међу појавама далековидости, Леон Блоа наводи пример пораза код Рувреа (Rouvray) који је Јованка наговестила Бодрикуру, у тренутку саме битке; указивање тачног места где је била скривена једна витешка сабља, у цркви свете Катарине од Фијербоа (Saint Catherine de Fiebois); затим, за време орлеанске битке, њено буђење у току ноћи, с предосећањем да треба хитно притећи у помоћ Французима код бастиље Светог Вука (Saint-Loup)⁽³⁸⁾.

Предвиђања на дужи или краћи рок се обистинују са истом тачношћу. Јованка прориче скору смрт једног војника који ју је увредио на путу за Шинон: исте вечери, он се дави; у Орлеану, унапред објављује давање Енглеза Гласдала („умреће без крвопролића“). Она предвиђа такође своје сопствене ране за време битке. Наговештава чак и датум ослобођења Орлеана: у недељу, 8. маја, на дан јављања светог Михајла. Са истом непогрешивошћу, прориче француске победе над Енглезима код Жаржоа (Jargeau), Патеа (Patay) и освајање града Троа (Troyes). А да се и не говори о прогласу крунисања Карла VII у Ремсу (Reims), о паду Париза у року од седам година и о истеривању Енглеза из Француске⁽³⁹⁾.

Међу свим тим победама и изнад њих уздиже се Ремс (Reims): крунисање Карла VII. То је у исти мах потврда и символ освећења Јованке — она је, са својом заставом, с леве стране Краља — а у њеном животу то је подневно сунце, врхунац њене славе. Зато Жан Ануј брзо прелази преко сцене са ломачом и враћа се у прошлост, да би „Шеву“ завршио у Ремсу, у апотези и свеопштој радости: „То је шева у небеском лету, то је Јованка у Ремсу, у пуној слави... Прави крај Јованкине историје је радостан. Јованка Орлеанка, то је историја која има срећан свршетак!“⁽⁴⁰⁾.

Чини се да Јованкина ратничка вештина још више задивљује Леона Блоа него њен пророчки дар. „Представите себи, по аналогiji — вели он — да је Микел-Анђеловог „Мојсеја“ или Бетовенову „Missa solemnis“ замислио и створио од данас до сутра један човек не само без икакве уметничке културе него који уопште не зна да уметност постоји. А то се баш догодило са Јованком Орлеанком, не једанпут и под утицајем једног сусрета, што би већ билос а свим невероватно, него свуда и увек, непогрешиво, тако да човеку мора да памет стане“⁽⁴¹⁾.

Да, „Јованка је та која ослобађа Орлеан за четири дана, подвлачи Блоа, после седам месеци опсаде и опет је она, једна од првих у историји ратова, та која схвата важност артилерије, употребљавајући је са максимумом ефикасности“⁽⁴²⁾.

38) Сва тројица измишљају да је Ањес Сорел (Agnes Sorel) била супарница Јованке Орлеанке, иако се никада нису среле и мада је Ањес Сорел дошла на двор Карла VII неколико година после смрти Јованке Орлеанке. По Шаплелу (Chapelain), Диноа (Dunois) је био платонски заљубљен у Јованку, што је изазвало љубомору његове веренице Марије. По Волтеру, та платонска љубав је постала чулна после ослобођења Орлеана. Али Волтер иде много даље. Гађење спречава коментар испуштених варијаната тог написа. Опијен својом страшћу обесвећења, Волтер узгред напада и самога Христа, представљајући га као сина „Јосифа Пантера и црнокосе Марије“. То је позајмица из Талмуда која се заснива на дефиницији грчке речи „Panténos“ „Дева“, протумаченој као „Пантер“!

39) Léon Bloy, op. cit., стр. 192-193.

40) Исто, стр. 192-193.

41) Пре Ануја, Аюарес је већ поредио Јованку са шевом (André Suarès, Portraits sans modèles, Paris, 1935, стр. 16).

„После тог триумфа — наставља Леон Блоа — Јованка је осетила да је куцнуо час повлачења. На дан 15. априла 1430, она је открила са изванредном тачношћу болну мистерију своје судбине. Она ће пасти у заробљеништву пре Јован-дана. И заиста, све до тог фаталног датума, 23. маја, светице су је обавештавале о том мучном подвигу“⁽⁴³⁾.

Пре катастрофе у Компјењу (Compiègne), где ће бити заробљена, очекивао ју је пораз под Паризом — почетак краја. Отада се односи између Краља и Девице могао сажети у неколико речи: прво, Јованки ускраћују средства за даље вођење рата, а затим, више јој не поклањају поверење, зато што је престала да буде символ победе. Клан „пацифиста“ и „умерених“ који траже „решење путем преговора“ је наметнуо своје погледе. Док Јованку шаљу у борбу, Жан дела Тремуј (Jean de la Trémouille) и архиепископ Ренјо де Шартр (Régnault de Chartres) воде, у име краља Крала VII, тајне преговоре са војводом од Бургундије (duc de Bourgogne)⁽⁴⁴⁾. И, наравно, без Јованкиног знања и сагласности. Јованка је такође пристала на склапање мира са војводом од Бургундије, али било после подчињавања војводе француском краљу, било после освајања Париза, — „мир на врху копља“ — који би дозволио Карлу VII да преговара са надмоћнијег положаја. Но она је бесумње била против једног срамног мира који би само могао водити продужењу рата⁽⁴⁵⁾.

Став краљевих саветника изгледао је на први поглед логичан. Зашто проливати крв за Париз, с обзиром да ће нам се град, у сваком случају, предати кроз петнаест дана без борбе? Војвода је обећао! Уствари, то је била најобичнија обмана. Војвода је одуговлачио преговоре, да би добио у времену и дозволио енглеским појачањима да се искрцају у Француској. Уместо да заузме Париз, Краљ ће бити приморан да војводи од Бургундије врати неколико градова, а међу њима чак и неке од оних које је Јованка ослободила.

„Бишке“ Шарла Пегуја (Charles Péguy) — други део триптиха „Јованка Орлеанка“ — је најбоља илустрација те завере. Пегу ставља у уста Рењоа из Шартра циничну изјаву која, ако и није била изговорена, савршено приказује стање духова међу краљевим саветницима:

„У Сен-Денију (Saint-Denis) Краљева личност је у сигурности. Ма шта се данас догодило, Краљева слава ће бити спасена... Исход је прост: ако војска заузме Париз, нега да Бог! наш господар ће вечерас бити победоносни Краљ, зато што сеналази у близини града... Ако, на несрећу, војска не освоји Париз, наш Господар неће бити поражен, зато што није био са војском“⁽⁴⁶⁾.

Другим речима, ако Париз падне, Краљ је добио битку; ако Париз одбије напад, Јованка ју је изгубила.

42) Léon Bloy, op. cit., стр. 183-184.

43) Исто, стр. 187.

44) Исто, стр. 193.

45) А баш такви преговори су вођени иза Јованкиних леђа, па их зато Регина Перну (Régine Pernoud) назива „издајством“ (R. Pernoud, *Jeanne d'Arc par elle-même et par ses témoins*, стр. 150-151).

46) Charles Péguy, *Jeanne d'Arc (Les Batailles)*, op. cit., стр. 153.

И да у том погледу не би било никакве сумње, Патрис Бернар (Patrice Bernard) додаје:

„Данас је празник Рођења наше Пречасне Матере, Пресвете Деве Марије; ако, на тај дан, Госпа Јованка буде још једном победница, уживаће очигледно заштиту врло узвишене Мајке нашег Господа Исуса Христа; ако не успе, извршиће обесвећење зато што је била поражена тога дана... и ми ћемо најзад знати ко ју је послао. У сваком случају, овај дан ће, по мом мишљењу, бити одлучан“⁽⁴⁷⁾.

Али Париз се одупире и Јованка, рањена, без нужне потпоре војних команданата, приморана је да се повуче против своје воље. Ипак, она има чврсту намеру да сутрадан поново крене у напад, служећи се понтонским мостом који је саградио њен пријатељ Жан, војвода од Алансона (Jean, duc d'Alençon). Али сходно Краљевој наредби, француске трупе морају да поруше мост и да се повуку⁽⁴⁸⁾.

Пред историјом, Јованка је изгубила париску битку. А у очима француског народа, Јованка више није непобедива. Њу више не предводи Бог. Само је Бог могао знати да је Јованка била поражена зато што је у својим редовима имала више личних непријатеља него у противничким.

Почев од тога датума, са Јованкине тачке гледишта, све се збива као да је пакт између Цара небеског и Његовог Изасланика, краља Француске, суспендован, ако не и коначно погажен, као да је „мистично венчање“⁽⁴⁹⁾ постало немогуће. Било да је Јованка била тога потпуно свесна или не, одатле је неминовно произлазила једна судбоносна последица: одлагање или поништење Господњих обећања. То је захтевао условни карактер многих пророчанстава. Аврам преговара са Господом о судбини Содома и Гоморе, у зависности од броја праведника. Бог открива Мајсеју две историјске перспективе Изабраног народа, зависно од степена јеврејске верности Завету. Другом приликом, Бог отклања пропаст Ниниве коју је Јона прорекао, зато што су се њени становници покајали.

Уместо да Париз освоји 1429. и протера Енглеze непосредно после своје победе, Карло VII ће ући у Париз много касније, 1453. године⁽⁵⁰⁾. То значи да се рат, са свим својим ужасима, на територији Француске продужио још скоро четврт века. Прерано одбацивање Јованке Орлеанке прескупо је коштао највише саму Француску⁽⁵¹⁾.

У односу на саму Јованку, нацрт Промисла се такође сублимирао и преобразио. Пошто француски Краљ више није поштовао њену мисију пророчице и боговеснице, Јованка је добила једну узвишенију и христоводнију мисију. Девица ће се сада жртвовати за искупљење Француске и њен живот ће постати нека врста „Подражавања Христу“. Прошле етапе њеног живота, које су се могле назвати *визиија*, *позив и мисија*, замењене су *издајом*, *судом* и *сиродањима*.

47) Исто, стр. 155.

48) Исто, стр. 189-193. — Чак и Шаплен (Chapelain) бележи да су француски војници викали „Издајство!“ у тренутку кад су Јованка и крајева војска добили заповест да напусте опсаду Париза (op. cit., t. &&, стр. 255).

49) Jean Gmitton. op. cit., стр. 192.

50) Али Јованкино пророчанство да ће Париз бити освојен у размаку од седам година, између 1429. и 1436. ће се испунити.

51) Но слична судбина постигла је и Енглеze који су претрпели огромне губитке у биткама код Формињија (1450) и Кастијона (1453).

И није ли из тога разглога, да би обележио то Јованкино унапређење и тај њен успон, Пеги њој посветио своје друго дело — „*Мистерија љубави Јованке Орлеанке*“ — у коме је читав први део само дуги ораториум у славу Исуса и Његовог Страдања?

ТРАГОМ ИСУСОВИМ

Прослављајући Јованку Орлеанку, Пеги је почео да пева у славу Исуса Христа. Као да нам је хтео рећи да савршено подражавање Узора води од одстрањивања свега што није Он, до созерцања онога што јесте, до једине љубави према Слову. Што Христос више расте у нама, то и ми све више узрастамо у Христу. Голготски и крсни пут Јованке Орлеанке до крајње жртвене ломачи у Руану је само видљив траг тог унутрашњег препорода. Мистерију те сличности су осетили многи од оних који су писали о Девици орлеанској.

Када Јован Луксембуршки продаје Јованку Орлеанку Енглезима за 10.000 фунти, ко не би помислио на Јудину продају Христа⁽⁵²⁾, не говорећи о издаји оних који су јој били много ближи? У току суђења, када се суочавала са „докторима, свештеницима и књижевницима“, како не евоцирати, са Андре Суарес-ом, „*Христџа љред Пилаџом*“? На крају тог истог процеса у Руану, где је Јованка могла бити ослобођена у част празника Вазнесења, али јој је та милост била ускраћена у корист једног разбојника осуђеног због силовања, зар нико од присутних не чу ехо крика јерусалимске гомиле која је тражила Вараву (Барабду)⁽⁵³⁾?

И тако до краја, до трга Старе пијаце у Руану, где се Леону Блоа учинило да чује, иза високих пламенова, одговор мученице на позив који јој је Христос упутио пре многих векова⁽⁵⁴⁾.

Издаја

„Ја само страхујем од издаје... Сигурна сам у ово што вам кажем: издали су ме и ускоро ће ме послати у смрт“

Јованка Орлеанка у Компјењу

Јованку Орлеанку су издали у више махова: пред Паризом и после Париза, пред Компјењом, за време њеног тамновања и у току њеног процеса.

На дан 23. маја 1430. године, под зидинама Компјења, Јованку су заробиле бургундске трупе, зато што јој је командант града, Гијом де Флави (Guillaume de Flavy), пресекао одступницу подигавши мост пред тврђавом, под изговором да би иначе за Јованком у град ушли и њени гониоци.

Најеминентнији француски историчар, као Кишра (Quicherat), Валон (Wallon) и Режи́на Перну́ (Régine Pernoud) су покушали да оправдају Гијома

52) Léon Bloy, op. cit., стр. 207.

53) Исто, стр. 209-210.

54) Исто, стр. 194. — Већ Ламартин (op. cit., стр. 248-249) је помишљао на „природу, вољу и смрт којесу се бориле у њеном Господу на Маслиновој гори, а сада су раздирале девојку под ломачом“. Аналогију између Голготе и Руана је ипак најбоље сажео R. Brassilach in „Le procès de Jeanne d'Arc“.

де Флави: имајући да бира између спаса Јованке и судбине Компјења, он је изабрао спас свога града и наредио да се мост привуче зиду и затвори капија, како би спречио упад Енглеза. Њима су се недавно придружили и неки француски књижевници⁽⁵⁵⁾. Моано (Moinot) иде тако далеко, да представља Гијома де Флави као главног јунака борбе пред Компјењом! Међутим, Леон блоа, који је познавао мишљење прве двојице историчара, није оклевао да говори о издаји⁽⁵⁶⁾, Делтеј такође⁽⁵⁷⁾. Флавија су сумњичили углавном због тога што је био нећак Жоржа де ла Тремуја, главног заступника политике компромиса. Разуме се да тај факт није био довољан доказ, али он не спада ни у олакшавајуће околности.

Да би отклонили сваку сумњу у исправност Гијома де Флави (Guillaume de Flavy), његови браниоци обично помињу само последњу сцену, где он жртвује Јованку да би спасао свој град за који сноси главну одговорност. И сваки војни стручњак им мора признати да би тако поступио на месту команданта Компјења. Али редовно се прећуткује низ чињеница које де Флавију не иду у прилог. Јованка је 23. маја ујутро, са 300 или 400 својих људи кришом ушла у Компјењ, да је не би приметиле опсадне трупе, а де Флавију је послао у напад на положај Мањи (Magny) већ истог дана поподне, додајући јој 200 својих војника. Зар није било разумније оставити Јованкиним борцима времена да се одморе? Затим, показало се да су Бургунди били обавештени о испаду Јованке Орлеанске и да су јој припремили заседу. Ко их је обавестио? Ако нема доказа да је било ухода, није ли знак за узбуну дат тиме што су звона свих цркава у Компјењу ударила чим је Јованка Орлеанка напустила тврђаву? И како је до тога могло доћи, без знања и дозволе гијома де Флави? Када је Јованка била нападнута слеђа, неће ли бити да су се у бегство надали војници Гијома де Флави пре њених верних ратника? Како се могло десити да Гијом де Флави не осигура Јованки одступницу испред тврђаве? И уколико му је то било немогуће, зашто није против Енглеза, који су му били на домаку, ставио у дејство градску артилерију, по плану предвиђеном у заједници са Јованком Орлеанком? Његови топови су до краја ћутали. Може се лако предпоставити шта је о том поступку мислила Јованка Орлеанка.

Још је спорнија била издаја краља Карла VII. Издаја или, тачније, одсуство сваке акције у корист Јованке између њеног заробљења пред Компјењом и трагедијом у Руану. За такво држање Краљево постоје разна тумачења. Његови браниоци су указали на ризичност и бескорисност сваке војне операције: Енглези би Јованку Орлеанку убили пре но што би Французи стигли да је ослободе. Аргумент је солидан од тренутка кад је она пала у енглеско ропство, али заборавља се да је она пре тога била у рукама Јована Луксембуршког. Остају могућности откупа и претња одмазде над заробљеницима. Краљ на том пољу ништа није учинио.

55) Pierre Moinot, Jeanne d'Arc. — Le pouvoir et l'innocence, Paris, Flammarion, 1988, стр. 238-239.

56) Léon Bloy, op. cit., стр. 206.

57) Delteil, op. cit., стр. 198-199. — Bloy и Delteil виде отежавајућу околност у сродству између Гијома де Флави и де ла Тремоаја, главног противника Јованкине политике. Нема коначног решења тог питања. Али, из многих разлога, над успоменом Флавија ће до века лебдети тешке сумње.

По мишљењу Леона Блоа, главни узрок треба тражити у Краљевом кукавиштву⁽⁵⁸⁾. Он помиње суд који је о Краљевој личности донео Жорж Шатлен (Georges Chastelin): „Он је имао три мане: несталност, сумњичавост и завист“⁽⁵⁹⁾. Да ли је то довољно да све објасни?

Не треба сметнути с ума ни нијансу коју је Бернанос додао томе суду: „То је један млад човек, меланхоличан, равнодушан, затворен, растрзан кајањем и скрупулама, који се већ десет година крио по малим дворцима, бедним месташцима и собицама“⁽⁶⁰⁾. Али слабост може само да објасни кукавиштво. Она га не оправдава.

Морис Барес (Maurice Barrès), милостив, верује у Краљево неповерење према самој Девици Орлеанској. Карло VII није никад био начисто да ли је она светица или вештица. Барес тако и тумачи посету Краља њеном родном месту Домремију, после Јованкине Рехабилитације. Он је хтео да о Јованки донесе коначан суд, да лично испита сведоке⁽⁶¹⁾. Да ли је тражио нове доказе или је хтео да умири своју савест?

Са Тјери Молнијеом (Thierry Maulnier), оптужба постаје одлучнија. Краљ је Јованку напустио из политичких рачуна. Он је прао руке, није хтео да се компромитује, одбио је да се за Јованку на било који начин веже. Према томе, све што је заробљена Јованка могла учинити или рећи није га се тичало, било је ништаво и без вредности. Он ју је напросто одбацио. И горе од тога: он ју је потпуно игнорисао⁽⁶²⁾.

Жан Ануј свакако дели исто мишљење, судећи по изјави његовог Рењо де Шартра (Regnault de Chartres): „Уосталом, признајте да су нам учинили услугу, ти Енглези, кад су је заробили и убили. Да то нису учинили они, морали бисмо се тога примити ми, раније или касније. Била је постала немогућа“⁽⁶³⁾. Посреди је био чист макијевелизам. Јованкина популарност бацила је Краља у засенак, она је потпуно помрачила његову славу. Карло VII још није био „Краљ сунце,, али није смео дозволити да друга сунца јаче сјају од његовог.

Краљева кривица постала је још тежа кад је дозволи — да ли је само дозволи? — архиепископу Рењо де Шартр да људима из епархије града Ремса упуту, под Краљевим печатом, чувено писмо које Леон Блоа назива „нечувеним по својој бестидности и неваљалству“, да би срепчио сваку акцију у корист ослобођења Јованке коју Бог треба да казни: „Она није хтела да послуша савет него је све чинила по својој вољи... Бог је себи позвао Девичу, зато што се претворила у гордост и што јој је њена сопствена воља била важнија од послушности вољи Божијој“. Саблажњен тим текстом, Леон Блоа узвикује: „То је већ била ломача“⁽⁶⁴⁾.

58) Противно општем мишљењу, Карло VII је имао физичку храброст. Приликом опсаде Монтероа (Montereau-fault-Yonne), 10. октобра 1437. године, повео је лично своју војску на јуриш и ушао у воду до појаса (Auguste Bailly, Louis XI, Paris, Fayard, 1936, стр. 50-51).

59) Léon Bloy, op. cit., стр. 170.

60) Georges Bernanos, Jeanne, relapse et sainte, in Essai et écrits de combat, Paris, Pléiade, t. I, 1971, стр. 33.

61) Maurice Barrès, op. cit., стр. 14.

62) „Када би се покушало да се она ослободи војном акцијом или када би се понудио откуп, странка Карлова не би наставила да се солидарише са једном јунакињом која је постала спорна, која више није могла учинити очекиване услуге, која је изгубила свој престиж непогрешивости и која више није била чудотворна“ (Thierry Maulnier, Jeanne et les juges. Un procès d'abjuration, Paris, Gallimard, 1951, стр. 37).

63) Jean Anouilh, op. cit., стр. 109.

64) Léon Bloy, op. cit., стр. 205.

Ако горњи документ треба схватити као потврду Молнијеовог и Анујевог тумачења, све постаје јасно. После спаљивања Јованке и расипања њеног пепела по Сени, ситуација се одједном сасвим изменила. Та лепа девојка, која се добровољно жртвује за свог Краља — уколико се покаже да је невинострадала па можда и била светица — почиње да бива корисна. Изванредно занимљив случај. Каква дивна легенда! Као чудом, благодарећи ломачи, Јованка је своме Краљу постала дража и драгоценија мртва него жива. С обзиром на те околности, треба заиста све, апсолутно све предузети да се она рехабилитује што пре.

Али тренутно још не беше наступио час рехабилитације. Требало је да Јованка претходно превали све етапе на своме мученичком путу.

Суђење

„Прво се Богу служи“

Јованка Орлеанка, пред судом.

Постоје две школе француских историчара од којих једна тврди да је судски процес Јованке Орлеанке био легалан⁽⁶⁵⁾, док га друга сматра илегалним⁽⁶⁶⁾. Дискусија о формалној легалности процеса вероватно неће престати докле год на свету буде правника, али има неколико чињеница које бацају сенку на праведност судија, ма колико се они вешто скривали иза правног формализма. Имајући у виду место где је Јованка Орлеанка била ухваћена и заробљена, њен главни судија Кошон (Cauchon), Свиња, бискуп Бовеа (Beauvais) није био надлежан да јој суди, јер би то само могао бити бискуп епархије Соасона (Soisson), у чијим границама је Јованка пала у заробљеништво. Сем тога, као познати присталица Бургундије и саветник енглеског Краља, бискуп Кошон је био ноторни политички противник партије Армањака, на чијој страни се борила Јованка Орлеанка. Значи, процес се неминовно морао одвијати по српској пословици: „Кадија те тужи, кадија ти суди“. Јованка Орлеанка је од самог почетка била заробљена и оптужена као „јавно озлоглашена“ и „јакосумњичена због јереси“, што је практично значило да мора бити осуђена и да њено позивање на Божје заповести и јављање светаца нема никаквог изгледа да буде озбиљно узето у обзир. Противно правним обичајима, суд није Јованки Орлеанки званично и унапред одредио адвоката, него ће јој само, приликом процеса, неколико пута предложити да међу присутним црквеним представницима себи изабере неког правног саветника. На Девицу Орлеанску је током читавог процеса вршен физички и морални притисак, праћен најстрашнијим претњама, који се граничио са мучењем и који је, после три месеца, морао да сломи свако људско биће, а поготово једну девојку у од деветнаест година. Најзад, када је од римокатоличке Цркве била коначко осуђена и предата световним властима, над Јованком је одмах извршена смртна казна, без икакве пресуде државних власти.

65) Тезу легалности углавном прихватају: Jules Quicherat, Vallet de Viriville, Henri Martin, Du Fresnoy de Beaumont, Siméon Luce, Charles de Beaurepaire и François Neveux.

66) Легалност суђења у Руану већином поричу историчари католичке тенденције: Henri Wallon, Marius Sepet, Joseph Ayroles, Philippe-Hector Dunand, Albert Sarazin, Gabriel Hanotaux, Pierre Champion, Paul Doncoeur и Régine Pernoud.

Гнушање француских писаца пред судским процесом Јованке Орлеанке је мање почивало на порицању његове правне и формалне легалности — коју су они углавном признавали, од Сент-Беве (Sainte-Beuve)⁽⁶⁷⁾ до Леона Блоа (Léon Bloy)⁽⁶⁸⁾ и Бразијака (Brasillach)⁽⁶⁹⁾ — него на његовој политичкој тенденцији, дакле, на лицемерству чланова овог *црквеног* суда који изигравају непристрасност, док су уствари уједно судије и парничарска странка⁽⁷⁰⁾. Леон Блоа грми:

„Та једногласност нискости и подлости је нека врста чуда које запањује. Једва се може замислити шта би било са тим мноштвом свештених лица од којих сваки лужи свакодневно мису, Свете Тајне — бар се тако предпоставља — и, са устима пуним Христове крви, саглашавају се слободно, *s c i e n s e t p r u d e n s*, да три месеца носи на себи терет одговорности за то грозно саучесништво!“⁽⁷¹⁾. Пол Клодел (Paul Claudel) не оклева да се послужи увредама: „То нису свештеници, то нису људи, то су звери које ће да јој суде“⁽⁷²⁾. Пре њега их се згрозио и одрекао чак и католички опат Динан (Dunand), историчар Јованке Орлеанке, који је судски процес у Руану називао „револуционарним судом“: „Да ли су они који су се тако играли животом својих ближњих били не судије, не свештеници, него људи?“⁽⁷³⁾.

Шарл Пеги, који се свим бићем слаже са том осудом оних који су се дрзнули да Јованки суде у имеримске Цркве, покушава да њихове зле намере илуструје тајним преговорима који су се водили иза кулиса за време суђења. И у психолошком и у театралном погледу, тај трећи диео „*Јованке Орлеанке*“ („Руан“) — поглавито дијалог између монаха Матије Бура (Mathieu Bourat) и каноничара Николе Лоазлера (Nicolas L'Oiseleur) — спада међу уметнички најуспелије странице Пегија и француског позоришта уопште.

Познато је да је формална исправност процеса била оштро критикована на процесу Рехабилитације⁽⁷⁴⁾ и да је ту критику прихватио низ историчара⁽⁷⁵⁾ и књижевника. Одјек тог схватања се налази, између осталих, код Леона Блоа⁽⁷⁶⁾, Бернаноса⁽⁷⁷⁾ и Андре Малроа (Malraux) који се буни против преваре зато што су порицање на француском, које су поднели Јованки на потпис, није слагало са дугим латинским текстом који је стављен као акт одрицања у досије Јованке Орлеанке⁽⁷⁸⁾.

67) Sainte-Beuve, op. cit., стр. 23-24.

68) Léon Bloy, op. cit., стр. 211.

69) Georges Bernanos, *Jeanne, relapse et sainte* и Robert Brasillach, *Le procès de Jeanne d'Arc*, Paris, Gallimard, 1941.

70) Види поглавље „*Evêque, je meurs par vous*“ у наведеном делу Léon Bloy, op. cit., стро. 209-217.

71) Léon Bloy, исто, стр. 212.

72) Paul Claudel, *Jeanne d'Arc au bûcher* in *Théâtre*, t. II, Paris, Pléiade, 1956, стр. 1205.

73) Philippe-Hector Dunand, *Histoire complète de Jeanne d'Arc du procès qui l'a condamnée et de sa réhabilitation*, Toulouse, 1899, t. III, стр. 464.

74) „Пресуда процеса Рехабилитације проглашава да је пресуда процеса у Руану била „окаљана преваром, клеветом, неправдом, противречношћу и јавном грешком с фактичне и правне тачке гледишта, укључујући ту одрицање, извршење казне и све њене последице, те да је поништен, без вредности, без утицаја и избрисан“ (R. Pernoud, *Vie et mort de Jeanne d'Arc*).

75) Види опаску (66). Али има још увек француских историчара који бране легалност процеса у Руану. Тако: François Neveux у књизи „*L'Evêque Pierre Cauchon*“, Paris, Denoël, 1987.

76) Léon Bloy, op. cit., стр. 212, 216.

77) Georges Bernanos, op. cit., стр. 30-35. Бернанос не пориче да је процес био вођен „по слову закона“, али не верује ни у праведност закона ни у објективност судија.

78) André Malraux, op. cit., стр. 91.

Без обзира на тачке и запете или на број параграфа, процес Рехабилитације је открио неправду пресуде у Руану и поставља се питање зашто је Јованка Орлеанка морала бити жртва те неправде. Још од старозаветног доба, постоји судар двеју струја: сукоб између профетског духа и духа институције, који су представљали свештеници око јерусалимског Храма. Исти сукоб избија, свремена на време, у Цркви између светости и установе. А у случају Јованке Орлеанке, суд је подвукао сукоб између земаљске, војујуће Цркве и наводне тежње Девике да представља небеску Цркву⁽⁷⁹⁾. Али за Јованку Орлеанку то је био лажни проблем. Све те суптилне разлике између вокације и институције или између небеске и земаљске Цркве нису за њу имале смисла, зато што их је она трансцендирала и што се држала једне једине сигурности: Бог који је кроз њу проговорио није могао себи противречити нити је Црква могла сведочити против Цркве. Али њени судије су све чинили да оживе тај сукоб, упркос Јованкине једноставности. Јер, докле год се не докаже супротно, Црква — то су били они!

Већ код Пегија — у „*Мистерији љубави*“ и у „*Мистерији вокације Јованке од Арка*“ — осећа се тај подземни сукоб између Јованке, која симболише „хришћанство“ и Госпође Жервезе (Gervaise), гласоноше Цркве, али код Бернаноса он у правом смислу речи експлодира. Оно што Бернанос напада, то није постојање Цркве као установе, то није ни црквена хијерархија, то је извесна окамењеност, сенилност, духовна бесплодност Цркве која се назива „званичном“. Свештеници који су сметња светости и који дижу бране против дејства Светог Духа у Цркви осуђују сами себе:

„Сав тај велики апарат мудрости, форме, гипке дисциплине, велелепности и величанства није по себи ништа ако није надахнут љубављу... Никакав ритуал не замењује љубав“⁽⁸⁰⁾. Кад се уздигне дотле — и само тада — ако треба бирати, ако се ваља изјаснити за једну хијерархију вредности, избор Бернаноса је спреман, он је за „децу“ против „стараца“ и за светост која је „авантура, која је чак једина авантура“⁽⁸¹⁾. Светост пре света. Не светост ван Цркве него светост као очигледан знак припадности Цркви: „Нико међу нама не познаје довољно теологију да би могао бар постати каноник. Али ми имамо довољно знања да постанемо свеци... Наша Црква је Црква светаца... Нека друга Црква покаже своје свеце! Наша је Црква светаца“⁽⁸²⁾.

Ко се не би сетио Достојевског и његовог Великог Инквизитора? Тај слуга Божији се беше тако лепо навикао на Царство овога света, да је и самог Христа одбио као непожељног. Судије Јованке Орлеанке су упедесетостручени Велики Инквизитор. Барикадирани иза својих утанчаних формулација и схоластичких дефиниција, они са сигурношћу знају уда ће успешно одбити све продоре Неба и Небеске Цркве. И баш одатле хоће да их истера Пол Клодел који је њихову тајну проникнуо: „Они чврсто верују у ђавола,

79) P. H. Dunand, op. cit., t. III, стр. 350-377.

80) Georges Bernanos, op. cit., стр. 41.

81) Исто, стр. 40. — Познато је да је Бернанос свој есеј о Јованки написао поводом сукоба насталог 1929. године између Ватикана и морасоваца — на чијој страни је тада био писац — што не умањује искреност његових запажања о Девизи Орлеанској. Ипак, противно Морасу, он *смањује светост изнад политике*.

82) Исто, стр. 32-40.

али неће да верују у Бога, Ђаво, то је стварност: Анђели, то је глупост“ (83).

Бернанос и Клодел изговорили су страшне речи. Ако је „Наша Црква — Црква светих“, а представнице Цркве која је Јованку осудила ни у Бога не верују, онда нема излаза. Јер или је процес у Руану био законит, што значи да је Црква, временом, створила законе који свеце препуштају смртној казни. Или је процес био илегалан и у том случају је чудо да је римска Црква одавала до краја почаст бискупу Кошону⁽⁸⁴⁾ док је пет векова оклевала да канонизује Јованку Орлеанку. Јесмо ли за римску Цркву без Бога и светаца или за Божје свеце без римске Цркве? Из те гвоздене логике, која личи на решетке Јованкиног кавеза, светица се избавила својим спаљивањем на ломачи. Али ако она није познавала другу Цркву осим оне која је њу осудила због јереси, француски писци који би хтели да је рехабилитују, а уједно остану верни римској Цркви, не налазе решење апорије, јер не желе да сагледају истину.

До сада се само Димитрије Марешковски усудио да проблем правилно постави: „Јованка је била осуђена на ломачу од људи који су пре свега били непријатељи Свете Апостолске Столице“ рећи ће судије, 1909. године, у декрету Јованкине канонизације. Тешко би било измислити већу нетачност. Не, свету Јованку Орлеанку нису у XV веку судили и осудили непријатељи римског папства него је само Папство сносило велику одговорност. Нема никакве сумње да је пресуда од 1431. била усавршеној сагласности са Римским канонским правом. Сам римски понтифекс био је присутан на суду у Руану посредством свога опуномоћеног легата, Великог Инквизитора Француске који је Јованки судио и који ју је осудио. Она је била осуђена на ломачу због злочина „јереси“. А главна и на делу ухваћена јерес била је „непослушност“ Римској Цркви, војујућој и само земаљској⁽⁸⁵⁾.

Историчар Кишра (Quicherat) је укратко изнео места где су од Јованке Орлеанке тражили да се покори Цркви и Папи. Из њених одговора се види њена спремност да свој случај објасни Папи, али да је *Боја* *увек савлађала испред Цркве и папе*:

„Упитана да ли се уздати у одлуку Цркве, одговара: „Ја ћу се уздати у Нашег Господа који ме је послао, у Нашу Госпу, у све блажене и рајске светитеље. А Он зна да су Господи Црква једно исто“ (т. I, стр. 175). „Она верује да су његова светост римски папа, бискупи и други црквени поглавари позвани да чувају хришћанску веру и кажњавају оне који се о њу огреше, али она ће се покорити само *Небеској Цркви*, то јест Богу, Богородици, рајским свецима и светицама“, (т. I, стр. 205). „Каже да о истинитости својих откровења она не тражи ни мишљење бискупа ни свештеника или неког другог“ (т. I, стр. 274). „Упитана да ли ће се обратити Цркви у случају да војујућа Црква сматра њене визије ђаволским илузијама, одговара да ће се обратити Нашем Господу а, уколико јој војујућа Црква нареди да поступи супротно, да се неће обратити никоме осим Господу“ (т. I, стр. 325). „Ја верујем у земаљску Цркву, али поводом својих речи и дела, ја слушах Бога

83) Paul Claudel, op. cit., стр. 1209. — По неким сведоцима, бискуп Кошон (Свиња) је веровао у реалност „Гласова“, али је порицао њихово божанско порекло.

84) Бискуп Бовеа, за време процеса, Кошон је идуће године постављен за бискупа у Лизјеу (Lisieux). Доцније ће учествовати у другим црквеним процесима.

85) Мерешковски, op. cit., стр. 391.

и Њему се обраћам“ — „Упитана да ли тиме хоће да каже да нема судије на земљи и да Свети Отац Папа није њен судија, одговара: „Нећу вам рећи ништа друго: ја имам доброг господара, Нашег Господа, с ким се у свему слажем, а не са другим“ (т. I, стр. 392-393⁽⁸⁶⁾). Другом приликом, судија опет инсистира: „Зар не верујете да сте подчињени Цркви Божјој која је на земљи, то јест Светом Оцу Папи, кардиналима, надбискупима, бискупима и другим црквеним великодостојницима?“ — „Да, али прво се Богу служи“⁽⁸⁷⁾.

Да је Јованка имала пред собом представнике праве Цркве, она због својих одговора не би никада била осуђена на смрт. Њу би Црква примила у загрљај, као некада апостола Павла у Јерусалиму. Али њој су својевремено судили чланови једне установе која је остала Црква само по имену и за коју је папа био изнад Бога Оца и Бога Сина. Светог Павла је изабрао Исус Христоси Бог Отац (Гал. I, 1). Помоћу Христовог откровења научио се и Еванђељу (Гал. I, 11-12) и проповедао је Христову науку три године пре него што се састао са апостолом Петром (Гал. I, 18), а тек четрнаест година после Христовог јављања на путу за Дамаск срео се са осталим апостолима у Јерусалиму (Гал. II, 1). Апостол Петар није био ни папа ни бискуп Кошон, а Јерусалимска Црква тада није могла ни замислити папску инквизицију. И тако је апостол Павле имао срећу да Црква са радошћу призна и поздравља благодат његовог апостолског достојанства. Али судбина која би га очекивала у XV веку на римокатоличком Западу, не би се разликовала од оне Јованкине.

На основу изјава сведока на процесу Рехабилитације, који је почео 7. новембра 1455. године, утврђено је да је бискуп Кошон, преко свога поузданог човека Лоазлера (Loiseleur), који је на превару успео да стекне поверење Јованке Орлеанке, на њу потајно утицао да не призна папску сувереност, што није било нимало противречно⁽⁸⁸⁾. Уверен да ће Рим тај став сматрати највећим и неопростивим грехом, Кошон је Јованки намерно копао гроб. Служећи се тим лукавством, знао је да не може боље задовољити Енглеze, јер ће оптужену довести до смртне казне, а уједно је био сигуран да ће му Јованкина „непослушност папи“ послужити као савршено оправдање пресуде пред Римском црквом. Укратко, бискуп Кошон био је нашао идеалну религиозну камуфлажу за једно политичко убиство. Без обзира на то што је процес Рехабилитације те маневре открио и осудио, остаје непобитна чињеница да је папа за Католичку цркву био и остао изнад свега, те да је уствари због изјаве „*прво се Богу служи*“ католички црквени суд чак и једну светицу послао у смрт.

Збуњен историјом Јованке Орлеанке, Жак Маритен (Jacques Maritain), у жељи да њену светост помири са Римском црквом, покушава да објасни сагласност томизма са светачким визијама. Црква признаје могућност Божјег непосредног јављања. Ако је тај сусрет са Богом очигледан, у том случају онај који откровење прима с правом га сматра Божанским и спреман

86) J. Quicherat, *Aperçus nouveaux sur l'histoire de Jeanne d'Arc*, Paris, Jules Renouard, 1850, стр. 110.

87) P. H. Dunand, *op. cit.*, t. III, стр. 272.

88) Сведочења Жана Масјеа (Jean Massieu), Гијома Кола (Guillaume Colles) и Пјера Мижеа (Pierre Miget) in Régine Pernoud, *Vie et mort de Jeanne d'Arc*. Paris, Hachette/Marabout, 1982, стр. 50, 214-215.

је да изврши поверену му мисију, постајући својеврсни „анђео Господњи“. А то је баш доживела Јованка Орлеанка. Уосталом, она је изјавила готовост да своје откровење изложи папи, но, злоупотребљавајући своју власт, бискуп Кошон је тај предлог одбио, под изговором да је „папа далеко“. Маритен ипак не каже шта би се десило кад папа не би признао аутентичност божанског порекла Јованкиних виђења и откровења. Бојати се да би се онда сукоб завршио као у Руану, само што овога пута не би дошло до процеса Рехабилитације. Прелазећи преко те евентуалности, недовољно храбар да сагледа истину, Маритен се теши да је у Руано „Господ рекао збогом средњевековном хришћанству на заходу“, одбацује руански „призор грозне карикатуре Инквизиције“ и признаје да је уопште „Инквизиција средњег века била непоправива историјска грешка, због које је средњевековно хришћанство и пропало“⁽⁸⁹⁾. Да, медијевална форма инквизиције је укинута, а Јованка је у међувремену, силом прилика, проглашена светицом. Али главни узрок Јованкине трагедије остао је непромењен: непремостива провалија између папског првенства и начела „*Прво се Боју служи*“.

С ш р а г а њ е

„Зар тај велики пламен у срцу Француске не треба да гори?

Paul Claudel

„Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио?“

Ако се Христос на Голготи могао за тренутак сматрати напуштеним од Оца, сме ли се замерити Јованки Орлеанки што је посрнула једном у свом животу на гробљу светог Уана (Saint-Ouen)? Њени непријатељи су у брижно и немилосрдно припремали тај пад и најзад су могли са задовољством да посматрају плод својих напора: њихова жртва била је сломљена физички и морално.

Јованкине физичке муке би тешко поднео и неки искусни ратник. Пре суђења, „...Држали су је затворену у једном гвозденом кавезу који је био тако низак да се у њему могла једва усправити, и ланцима су је везивали за врат, руке и ноге. Један дупли гвоздени ланац, утврђен за тамнички зид, везивао је Јованку дању око струка, а ноћу за ноге“⁽⁹⁰⁾. Од почетка процеса па надаље, остала је у ланцима, али су јој допустили да изађе из кавеза.

Леон Блоа наставља: „Свако саслушање трајало је три или четири сата, па и више, претходно мучење коме је била скоро свакодневно подвргнута та робиња без браниоца, исцрпена од беде, у једном прљавом затвору, где су је даноноћно чували стражари изабрани међу најгорим олошем енглеске војске... А ту је био и Лоазлер (Loiseleur или Loyseleur), правник шпијун, који је злоупотребљавао тајну исповести, да би од ње изнудио признања, док су у суседној ћелији слушаоци, које је ту поставио, пажљиво бележили њено казивање“⁽⁹¹⁾. Опис њених мука не би био потпун, кад се не би поме-

89) Jacques Maritain, op. cit., стр. 372-378, 384-385.

90) D. Merejkovski, op. cit., 459, наводи тај податак по Quicherat, t. II, 18, 322 и t. III.

91) Léon Bloy, op. cit., стр. 214-215, 220 и Régine Pernoud, Vie et mort de Jeanne d'Arc, стр. 48-50,

нуло да су је тукли, да је једном била отрована рибом коју јој је послао бискуп Копон и да ју је члан суда Жан д'Естиве (Jean d'Estivet) називао „курвом“ и „ћубретом“, а други судија, Гијом Епар (Guillaume Epar) „чудовиштем“⁽⁹²⁾.

Моралне патње су биле горе од физичких. Понижена, узнемиравана питањима, под претњом тортуре на специјалним инструментима и машинама, доведена под ломачу, где ју је већ чекао целат, она је тога дана 24. маја 1431. на гробљу у Сен-Уану, пала као жртва те сатански припремљене сцене и пристала да се одрекне свега. Пред призором Јованкиног пораза, Бернанос је завапио: „О, свето лице, О, дивно лице моје земље, поглед без страха! Они су видели твоје свете образе упале од грознице, зној који капље са твог тврдоглавог чела, дрхтај твојих усана, када си у загушљивој сали суднице, гоњена данима, ти престала да им се одупиреш, поричући своју реч и своју заклетву, о лепи цвете витешког реда!“⁽⁹³⁾.

Свештеници Шарла Пегија мисле да се она подала страху⁽⁹⁴⁾. Пре би се могло веровати Жану Гитону (Jean Guitton) који објашњава Јованкино одрицање сумњом коју су судије успели да увуку у душу оптужене⁽⁹⁵⁾. Но, у случају Девике Орлеанске, није посреди била сумња у аутентичност гласова него у сопствено тумачење њиховог смисла. На пример, Јованку су „Гласови“ већ раније обавестили о њеном заробљеништву и смрти, али касније и о „победи“. Они су јој рекли да ће бити „ослобођена“, изјављују је Јованка пред судом 3. марта 1431. А 14. марта наставља: „Света Катарина ми је рекла да ћу добити помоћ, али не знам да ли ћу се ослободити тамнице или ће се за време суђења десити неки потрес због кога ћу бити ослобођена; мислим да ће се остварити једно или друго, а више пута су ми рекли да ћу бити ослобођена великом победом. И затим ми гласови говоре: „Буди спокојна, не брини се о своме мучеништву“⁽⁹⁶⁾. У исти мах, Јованка је свесна да је очекује блиска смрт. „Ја знам да ће ме Енглези убити — вели она у суботу 12. маја — зато што верују да ће, после моје смрти, освојити француску краљевину“⁽⁹⁷⁾. Нема сумње да је она те наговештаје била прво склона да протумачи као ослобођење и, евентуално, каснији војнички успех. Духовни смисао њене победе и ослобођења постао јој је јасан тек на дан њене мученичке смрти, 30. маја 1431. у Руану.

Нажалост, Јованкини непријатељи су се постарали да поколебају њену веру и у саму аутентичност гласова. Између осталих параграфа процеса Рехабилитације, параграф Х помиње: „Поменути Енглези, који су жедно очекивали њену смрт, су такође ноћу прилазили њеној ћелији и, подражавајући говор њених откровења, на њу вршили притисак не би ли она, да би

214-215, 256. — Сведочење Томе де Курсела (Thomas de Courcelles), Пјера Мижеа (Pierre Miget), Гијома Маншона (Guillaume Manchon): Лоазлер се Јованки прво лажно представио као њен земљак, из Лотарингије и заробљеник, а кад је стекао њено поверење, постао је и њен исповедник!

92) Исто, стр. 204-205, 226, 256. — Показивањима сведока Мартен Ладвени (Martin Ladvenu), Жана Тифена (Jean Tiphaine) и Гијома де ла Ђамбр (Guillaume de la Chambre).

93) Georges Bernanos. op. cit.

94) Charles Peguy, Jeanne d'Arc (Rouen), стр. 291. (Maître Nicolas l'Oiseleur: „Она је често страховала за друге и за себе. Али данас, Преузвишени, треба да је ухвати страх потпуно“).

95) Jean Guitton. op. cit., стр. 251-252.

96) Régine Pernoud, Jeanne d'Arc, стр. 223, 225.

97) Исто, стр. 247.

избегла смртну казну, одбила да се повинује суду Цркве“⁽⁹⁸⁾. Као што се види, Енглези су, са своје стране, дејствовали у истом правцу као бискуп Кошон преко свог верног Лоазлера. На основу тог податка, Ибер Монтје (Hubert Monteilhet), у своме роману „Девица“ изградио је недавно теорију да су, захваљујући гласовима тих имитатора, Енглези вукли конце процеса и управљали Јованком као неком марионетом. Они су јој сугерисали ноћу оно што она има дању да каже, да би на крају била осуђена на смрт. По тој тези, Јованка Орлеанка је, од почетка до краја, реаговала као аутомат, тако да је чак и њен отпор црквеним властима био диригован и срачунат у циљу да је неизбежно доведе на ломачу⁽⁹⁹⁾.

Али историјска Јованка није оставила утисак тако слабашног и бесловесног створења. Напротив, она је за читаво време суђења знала да све присутне изненади својим трезвеним и мудрим одговорима. Чињеница је да њени судије нису никад успели да је збуне својим питањима. Дакле, немогуће је веровати да би она која је победоносно, одолевала педесеторици представника француске „духовне“ елите могла најзад подлећи демонској игри Енглеза. Раније или касније, она је морала открити подвалу, јер ни најбољи глумци не би могли вечито споља подражавати гласове које је она примала својим унутрашњим чулом и свим својим бићем. Но како да тим поводом нема писмених трагова њених жалби? Да ли она није смела да се пожали или није хтела показати да је прозрела њихове намере? Или се жалила, али суд није хтео да то унесе у записник? О томе су могућа само нагађања. Последња претпоставка, међутим, је доста вероватна, јер се дешавало да се Јованка пожали на пристрасност записника. Тако и 2. маја 1431. године, пред судом у Руану: „Ах, ви записујете све што је против мене, а нећете да запишете оно што мени иде у прилог“⁽¹⁰⁰⁾.

Ипак, бискуп Кошон је успео да остави један документ, истина незваничан, неповољан по Јованку, јер доводи у питање њену искреност и чврстину вере у „Гласове“. Кошону није било довољно да убеди папу у оправданост процеса. Поред тог правног покрића, његов главни циљ је био да што више компромитује Карла VII и представи га као неозбиљног човека који је поклатио веру једној лажљивици. А да ли би могло бити бољег доказа од признања саме Јованке да није веровала у своје „Гласове“? Стога је на сам дан смртне казне, 30. маја ујутру, упао у Јованкину ћелију са четворицом судија, међу којима је био и неизбежни Никола Лоазлер, да би је последњи пут саслушао, рачунајући на њено морално растројство и очајање. Бискуп је, наводно, од ње ишчупао признање да су је гласови преварили, јер се није спасла: „Заиста, видим да су ме разочарали“... Тај последњи разговор са Јованком забележен је у документу названом „Посмртне информације“ и објављен тек недељу дана после њене смрти, 7. јуна 1431. С правничког становишта, документ је илегалан, јер мртва Јованка није могла да се брани, па су чак и судски бележници одбили да га потпишу. Али можда је поменута Јованкина изјава, уколико је верно забележена, била само алузија на имитаторе њених „Гласова“. То није искључено, јер да је Јованка чврсто веровала у *своје* „Гласове“, она ће то доказати истог дана, када је, окружена

98) P. H. Dunand, op. cit., t. II, стр. 509.

99) Hubert Monteilhet, La Pucelle, стр. 978-1014.

100) Régine Pernoud, Jeanne d'Arc, стр. 243.

101) Исто, стр. 278-279. — Dunand, op. cit., t. III, стр. 453.

ватром, повикала: „Не, моји Гласови ме нису преварили. Мени је Бог дао мисију“⁽¹⁰²⁾.

Било како било, између гробља Сен-Уана и ломаче у Руану, уочи своје мученичке смрти, Јованка је преживљавала најтеже часове свога живота, и пре но што ће се винути на небо морала је испити чашу жучи до дна. На те тренутке мисли Бернанос кад жигоше њене судије: „Они су је погодили у срж њене душе, у принцип њеног бића, у њену нежну и чисту наду, или пре, то је љубав, њена невина љубав, слатко име Исусово које препуче у њеном срцу... као инсекти који у срце своје жртве стављају црва, тако су и они ставили сумњу у ту детињску душу и одвратан плод је на време сазрео, тако да више не могу да препознају своју жртву, траже је, хтели би да измоле од ње оно што њиховом кривицим она више није у стању да изрази, једну реч чисту, неокрњену, која би потврдила њихово мишљење или заслужила њихов опроштај. У буквалном смислу, они су јој украли душу. Још два дана ће узалудно дрмати ту лешину, да би заморени том смешном борбом, бацили у ватру, сломљену играчку“⁽¹⁰³⁾.

Најчудније од свега је било што се она није претворила у живи леш. На гробу Светог Уана, 24. маја 1431, Јованка је можда веровала да може прибећи једном ратном лукавству, које би јој помогло да избегне блиску смрт којом су јој претили, а доцније, да побегне из црквеног затвора у који би је преместили. Тренутна обесхрабреност не искључује тај очајнички покушај. Андре Малро (André Malraux) је о томе изнео једно врло документовано мишљење поводом потписа њеног самопорицања: „Она се потписује неком врстом кружића, иако је научила да се потпише „Jehanne“ (Јованка). „Потпишите се крстом!“ Међутим, она се била одавно договорила са Престононаследниковим командантима да ће сви лажни текстови, сви наметнути текстови бити обележени крстом. И извршавајути ту наредбу која као да је била по Божјем налогу, она је прснула у смех који је свима изгледао бесмислен“⁽¹⁰⁴⁾.

Убрзо затим, она увиђа да се мора ослободити свих илузија: на повратак у тамницу, њу злостављају, један успева да се одбрани од једног енглеског лорда који покушава да је силује⁽¹⁰⁵⁾ и сазнаје да је чека доживотна робија код Енглеца. Пристати на то, значи одрећи се саме себе, а због непослушности „Гласовима“ изгубити душу. „Шта ће ми остати кад више не будем Јованка?“⁽¹⁰⁶⁾. Отуда коначни преокрет баш онда кад су Енглези сматрали Јованку морално дисквалификованом, а Карла VII упрљаног тим скандалом. Јованка наједном „устаје из гроба“. Једна реченица изговорена пред судом прати је као опомена и служи јој као котва спасења: „*Све што сам учинила, учинила сам по вољи Господњој*“. А свест о том позиву је сада приморава да осуди свој поступак на гробљу у Сент-Уану: „Све што сам рекла и порекла тог четвртка, учинила сам једино у *сџраку од ватре*... Примила сам на себе проклетство да бих спасла живот... Више волим једино испаштање, то јест смрт, него да продужим живот у тамници“.

102) Georges Bernanos, op. cit., стр. 39.

103) A. Malraux, op. cit., стр. 91. — Његова хипотеза се поклапа са Јованкином изјавом пред судом, 1. марта 1431. — Види о томе такође: Régine Pernoud, Jeanne d'Arc, стр. 220, 257.

105) Léon Bloy, op. cit., стр. 220.

106) Jean Anouilh, op. cit., стр. 170.

Спас душе је важнији од самог живота. Истина, Јованка ће још једном поклекнути кад јој буду саопштавали да ће бити *сјаљена на ломачи*, али то је природна реакција једне младе девојке која зна да ће истог дана *жива изгорети*. Она је закукала и почела себи да чупа косе: „Зар моје чисто и нетакнуто тело да изгори и буде претворено у пепео?... „Где ћу вечерас бити? Али Бог јој шаље утеху: „*С Божјом помоћу, у Рају*“. Она чак налази снаге да и бискупу Кошону добаци: „Бискупе, ви сте одговорни за моју смрт“(107).

Од тог тренутка, Тјери Молније (Thierry Maulnier) је најпоузданији водич у опису душевног стања Јованке Орлеанке: „Оно што је чудно и, ако се хоће, чудесно у тој авантури, то је да се авантура ту не зауставља, да се оно што је било погнуто усправља, а оно што је било испуштено поново прихвата. То је чињеница да у најдубљем кругу пропасти у који беше поклизнула, усред рушевина свих борбених разлога, сваког поноса и сваке извесности, Јованка изненада открива извор снаге за последњи скок, да налази себе сву, да поново преузима власт над собом и улази посред пламенова да поврати напуштено добро, ту победу која је уједно њена смрт“(108). Али Молније се удаљава од истине када предпоставља да се Јованка тргла и сабрала у последњем тренутку, да би обновила слику коју су други о њој имали. То би значило да је умрла јуначки само из поноса и таштине. Јованка је себе принела на жртву да би надчовечанским напором, најзад постала савршено верна слици (икони) коју је Бог о њој замислио, да би завршила као Јованка коју је он желео.

Наопако постављена митра са надписом „Јеретична, Двогубо јеретична, Отпадница, Идолопоклоница“, коју је Јованка носила на глави, док су је на колима спроводили до ломаче, подсећала је уједно на трнов венац и надпис „Цар Јевреја“ који је Пилат из поруге ставио на голготски Крст(109). Опроштај који је Јованка на ломачи тражила за све и од свих, па и од својих непријатеља, такође је подсећала на Некога. Али христоподно је нарочито њено *мучеништво*, које је заблистало као право хришћанско мучеништво, достојно њенога Господа. Јер Енглези беху подигли једну врло високу ломачу од гипса, толико високу, да целат — због висине и ширине те конструкције — није могао жртви благовремено да приђе и задави је, како би јој прекинуо муке(110). Зато је Јованка на ломачи постепено жива изгарала и дуго се пекла на ватри. „Са инструкцијама које сам добио, то је превисоко, не могу да се попнем“ — жали се Анујев целат(111). Најстрашније од свега је што је то била истина.

А шта је било са „Гласовима“? Да ли су се они чули у том жалосном и свечаном тренутку. Неки нас уверавају да Јованка више није уживала њихову подршку за време суђења у Руану. Биће да они о томе знају више од саме Јованке која је до краја тврдила супротно. Монах Мартин Ладвени (Martin Ladvenu), њен последњи исповедник, који ју је пратио и храбрио до

107) P. H. Dunand, op. cit., t. III, стр. 425-435. — Régine Pernoud, Vie et mort de Jeanne d'Arc, стр. 236-243, 265-270.

108) Thierry Maulnier, op. cit., стр. 47, 55, 69, 71-72.

109) Разлог више да се процес Јованкин назове — Као што је предлагао Бразијак — „Евађеље по Понтију Пилату“ (R. Brasillach, op. cit., стр. 10).

110) Léon Bloy, op. cit., стр. 157.

111) Jean Anouilh, op. cit.

њеног издисаја, сведочи: „Вазда, до краја свога живота, она је понављала и тврдила да су гласови које је слушала потицали од Бога, и да је све што је радила било по Божјој заповести, и да не верује да су је њени гласови преварили; но да су откривења која је добила била од Бога“. Том приликом, Ладвени је додао: „Волео бих да и моја душа буде тамо где верујем да је Јованкина душа“(112). Пошто су ти гласови симболисали разне периоде њеног живота, они су се можда повукли једни за другим — Арханђел Михајло, после ратних победа, света Катарина после диспута са Докторима, света Маргарита на ломачи у Руану — да би најзад оставила Јованку насамо са Исусом у надприродној светлости којом је морао блистати високи крст који су држали пред њеним очима. Веле да је у ватри шест пута позивала Исуса, а да је седми пут тако снажно усклинула „Исусе!“, да су је чули сви присутни на тргу у Руану(113).

О томе последњем земаљском сусрету Јованке са Христосм, Леон Блоа је имао једну узвишену интуицију:

„Изнад векова, Исус је позвао Јованку са висине Свога Крста и Јованка Орлеанка, са ломаче, одазвала му се својим звучним гласом, изговарајући име Исусово и тражећи Воду која је символ Оца, чије Царство треба да дође на крају векова. То су биле две последње речи које су се могле чути...“(114).

Заборавао је да дода Огањ, символ Духа Светога: „Он ће вас крстити Духом Светим и Огњем“ (Мат. III, 11).

САВРЕМЕНОСТ ЈОВАНКЕ ОРЛЕАНКЕ

„Познавање Јованке је савремена појава. Ја чак верујем да Јованкин век почиње“.

Jean Guitton

Постоји чињеница која није могла измаћи никоме: култ Јованке Орлеанке дошао је до врхунца у XX веку и у XX веку је била проглашена светицом.

Првих деценија овога столећа, француски народ је осетио њено мучеништво снажније него икада и оживео је верност њеној успомени са жаром који је ретко био достигнут у прошлости. Никада се ниједан народ није у тој мери поистоветио са једном историјском личношћу као Француска са Јованком Орлеанком. Француска земља, француска душа, право лице Француске, то је Јованка „Православка“.

Зато, сваки пут кад Французи у својој историји пројављују дух отпора — било војнички, против непријатеља који је закорачио на њихово тле, или идејни, против доктрина које изнутра подривају француску особеност — морају се сетити да за тај „нагонски отпор своје земље“ дугују Јованки. И ако се у овом столећу „Девница Орлеанска, Феникс Галије, поново родила из свога пепела“(115), није ли то знак да је опстанак Француске био опет

112) Régine Pernoud, *Vie et mort de Jeanne d'Arc*, стр. 238.

113) Исто, стр. 241. — Сведочење Можијеа Лепармантје (Maugier Leparmentier).

114) Léon Bloy, *op. cit.*, стр. 194. — Види такође рефлексije Мерешковског, *op. cit.*, стр. 397.

115) Maurice Barrès, *op. cit.*, стр. 45.

угрожен? Једна опаска Морасова открива прави разлог стави француског народа према Јованки:

„Док је Француска, срећна, ишла путевима свога складног развоја или док се на њих враћала без великог закашњења, могло је изгледати да су Французи Јованку заборавили или да су чак били неблагодарни према њој. У тешким данима, када се требало освестити и ујединити, успомена на Ослободитељку се будила, јер су наступала слична времена и кризе“⁽¹¹⁶⁾.

За време Првог светског рата десило се чудо. Француски војници, по блатњавим рововима, сетили су се Јованке, њене вере, њене храбрости, њеног мучеништва и препознали су себе у њој. Римском папи су са фронта почеле да стижу хиљаде писама у којима су француски војници захтевали да Јованка Орлеанка најзад буде посвећена. Талас те ревности био је толики, да му Рим није могао одолети и Католичка црква је Јованку канонизовала 1920. године⁽¹¹⁷⁾.

Али није само француски народ био узбуђен санктификацијом Јованке Орлеанке; тај догађај је запазио читав свет, тим пре, што се збио у завршним годинама Октобарске револуције, на почетку највећег прогона хришћанства у историји. Сусрет светског рата и светске револуције! Није ли био знак Провиђења да Јованка буде проглашена светицом баш у годинама када су били принети на жртву милиона војника и мученика?

Последњи осврт на њен живот треба да покаже у чему Јованкина мисија налази одјека у очају, али и у надама и очекивањима нашег доба.

Универзални значај њене жртве

Мисија Девице Орлеанске је пре свега везана за буђење француског и европског национализма уопште. Али никада се неће довољно нагласити да родољубље Јованке Орлеанке нема ничег заједничког са „национализмима“ XX века. Јованка је Француску посветила Господу, што је за собом повлачило строге обавезе и подразумевало да је Француска била привремено Богу дража од Енглеске, само зато што је била нападнута⁽¹¹⁸⁾ и окупирана. Јованка је објавила рат тек пошто би исцрпила све могућности да закључи мир⁽¹¹⁹⁾. Кад би рат почео, она је захтевала од свих бораца да се исповеде и причесте, забрањивала је псовке и разврат, бдила је над поштовањем живота и достојанства ратних заробљеника⁽¹²⁰⁾. На крају свога жи-

116) Charles Maurras, op. cit., стр. 298. — Утолико би било жалосније ако, у овим тешким временима, Јованка поново падне у заборав. Када, у наше дане, једни немају пречих брига до да рехабилитују бискупа Кошона (François Nevex, „L'Evêque Pierre Cauchon“), а други да славе јунаштво Гијома де Флави у часу кад је напустио Јованку пред Компјењом (Pierre Moïnot, „Jeanne d'Arc, Le pouvoir et l'innocence“), док неки не оклевају да Јованку претворе у несвесног енглеског робота (Hubert Monteilhet, „La Pucelle“) без икакве реакције француске јавности на све то, човек се пита није ли посреди ново спаљивање Јованке Орлеанке и није ли француски народ у опасности да изгуби душу.

117) D. Marejkovski, op. cit., стр. 394.

118) Thierry Maulnier, op. cit., стр. 30: „Бог није био за Француску него за правду“. — У истом смислу, Marejkovski, op. cit., стр. 382.

119) „Не треба никад улазити у рат, пре но што се не покуша мир“ (Charles Péguy, Jeanne d'Arc. — A Domrémy, op. cit., стр. 69).

120) Charles Péguy ставља на сцену један истинит догађај, где се Јованка брине за последње причешће једног енглеског ратника на самрти и спасава из руку Француза који га је убио јед-

вота, она је потпуно успела да у свом срцу угуши мржњу према непријатељу и на ломачи се Богу молила за њих. Уосталом, давно пре тога, она није престајала да снева о праведном миру и Морис Барес је волео да наводи Јованкино писмо у коме она позива Енглеze да са Французима пођу у Крсташки рат: „Њена права мисија је била да заједно са Енглеzима брани цивилизацију“ (121).

Француска Јованке Орлеанке имала је већ светску мисију, као што је њено мучеништво надрастало њен национални значај. Зато је Андре Матро и рекао: „Мада је симболисала Отаџбину, Јованка Орлеанка, оживљена, уздиже се до универзалности“. Јованка припада свим прогнанима овога света и она је слава хришћанства.

За француског филозофа Гуздорфа (Georges Gusdorf), Јованка Орлеанка спада у оне „револуционаре“ — међу које убраја Софокла, Сократа и историјског Христа — захваљујући којима постаје могућ прогрес човечанства. Они стављају истину и правду изнад постојећег друштвеног поретка, Божји закон изнад људског: „Јованка Орлеанка је хтела да прво служи Богу па онда папи. Она је својим животом платила одрицање послушности које је уствари била савршена послушност вредности и личном остварењу“ (122).

Пред својим судијама, она брани вредност, достојанство и слободу човекове личности, „слику и прилику Божју“ коју је носила у себи. Ако је претерано рећи, као што тврди Тјери Молније, да је Јованкин процес „скоро идеална слика све друштвене силе мобилисане да згази једно усамљено и оковано биће, како би га приморала да се одрекне самога себе“ — јер сва друштва не личе на ту слику него само болесна, тиранска и тоталитарна друштва — мора му се придружити кад подвлачи: „Јованкин процес нам изгледа као претеча модерних политичких процеса. Судије мање траже да Јованку униште него да је присиле да се одрекне себе“ (123). Она која је знала да се до краја одупрe свим саслушањима својих мучитеља и да победоносно устане пошто је била оборена, заслужује да буде заштитница свих мученика, од концлогора у Маутхаузену и Јасеновцу до сибирских Гулага.

Али Јованка није мученица као свака друга, она је хришћанска мученица. Ако је успела да пружи отпор, она то није учинила да би задовољила своју личну гордост ни да би манифестовала мржњу према својим целатима него у име Христа и из љубави према Христу. Она је свој живот и своју смрт поклонила Христу, подносећи неирецива мучења са одушевљењем достојним првих хришћана. Тако су се испуниле „мистериозне аналогije“ између Јованкиног живота и живота „њеног Учитеља из Палестине, четрнаест векова пре њеног рођења“ о којима говори Бразијак (124).

ног другог енглеског заробљеника (Jeanne d'Arc, *Ler Batailles*, стр. 122-123). Војници веле за њу: „Оне неће да их убија: кажу да је таква“ — „Она неће никога да убије: зато не држи уруци мач *нејо засшаву*, кад пође у борбу“ (Исто, стр. 121). Види о томе читаво поглавље „L'Amour“ in Léon Bloy, „Jeanne d'Arc et l'Allemagne“.

121) Maurice Barres, op. cit., стр. 46.

122) Georges Gusdorf, *Traité de l'existence morale*, Paris, Armond Colin, 1949, стр. 287.

123) Thierry Maulnier, op. cit., стр. 53. Сличне алузије се могу наћи у: Jean Anouilh, „L'Alouette“.

124) Robert Brasillach, op. cit., стр. 9.

Постоји, међутим, једна оригинална црта Јованке Орлеанке која њу Србима чини ближом од свих других неправославних светица: она је хришћанска мученица коју су хришћани подвргли мучењу и њу су посветили хришћани који су је претходно послали на ломачу. Због тога Мерешковски и каже да је Католичка црква примила Јованку Орлеанку са извесним осећањем нелагодности, као против своје воље⁽¹²⁵⁾. Именујући Кошона бискупом Лизјеа (Lisieux), само шест месеци после Јованкине смрти, папа Евгеније IV пише 1432. године њеном мичитељу: „Нека се мирис твојих добрих дела још даље распростре“⁽¹²⁶⁾. 1455. године, папа Каликст III ће дати благослов за процес Рехабилитације, али првенствено да би Карла VII придобио за нов Крсташки рат. Али неколико година после Рехабилитације, папа Пије II изјављује, поводом Јованке: „Ја не могу да одлучим да ли је њено надахнуће било божанско или само човечанско“⁽¹²⁷⁾. То оклевање ће се продужити вековима. У XIX столећу, после молбе француских бискупа упућене папи 1869. године, Лав XIII проглашава Јованку „пречасном Божјом слушкињом“ и предлаже њену беатификацију 29. фебруара 1894. Папа Пије X проглашава Јованку блаженом 18. априла 1909. али се не усуђује да је канонизује: „Предмет Јованке треба одложити“⁽¹²⁸⁾. И тако ће Јованка Орлеанка бити призната као католичка светица тек под папом Бенедиктом XV, 16. маја 1920⁽¹²⁹⁾. Светица али не *мученица*! Као да њено спаљивање на ломачи није било мучење довољно да искупи грех који јој ниједан папа никад није могао опростити. Да за време Првог светског рата није постала „Девница из ровова“, можда ни до данас не би била канонизована. Размишљајући о њеној судбини, Димитрије Мерешковски закључује: „Јованка је умрла зато што није било Васељенске цркве, Католичанске у правом смислу речи, и она је умрла да би се та Црква јавила. То је њено вечно дело, нсхваћено и непознато онда и дан-данас, дело веће од спаса Француске“⁽¹³⁰⁾. Мерешковски је заборавио Саборну Цркву Православну у којој је био крштен. Али та једина света Црква постоји, упркос његовом забораву. Она је постојала у доба Јованке Орлеанке — која није знала за њу — као што постоји данас. И „во вјек вјеков“.

О безіраничном у књижевним іраницама

„Јованка нас учи да се надамо онда кад се нада више не може сагледати“.

Pierre Gaxotte

Један такав живот се не може сместити и затворити ни у једно књижевно дело. Машта, заиста, не би могла измислити чаробнију легенду ни поезија певати о идеалнијој девојци но што је била Јованка Орлеанка. Шарл Пеги је намеравао да испева још пет или шест мистерија и да им посвети двадесет година свога живота. Он је чак сневао о једном „*Жиџију Јованке Орле-*

¹²⁵⁾ D. Merejkovski, op. cit., стр. 395.

¹²⁶⁾ Исто, стр. 485.

¹²⁷⁾ Исто, стр. 394.

¹²⁸⁾ Исто, стр. 394.

¹²⁹⁾ Исто, стр. 395.

¹³⁰⁾ Исто, стр. 393.

анке“, еванђелски простом, „антички написаном, са реченицама без увијања, које иду у корак са догађајима, без икаквог украса, без епитета“⁽¹³¹⁾. Али му ни читав живот за тај подухват не би био довољан и он је то знао. Жан Гитон увек и неуморно поновља да је *Живот Исусов* немогуће написати. Немамо средства да надприродно изразимо природним путем. Не исцрпује се неисцрпно. Исто важи — мада у другим и скромнијим размерама — и за Јованку Орлеанку.

Па ипак, напори француских књижевника нису били узалудни. Чак и ако нису створили ниједно књижевно дело достојно Јованке, они су, с времена на време, успели да баце понеки млаз светлости који би нам светицу приближио и помогао да продубимо и боље схватимо њену мисију. У извесним тренуцима, чини нам се да се она поново рађа у нама. Па и више од тога: кад неке странице Леона Блоа, Пегија или Бернаноса успевају да нас узбуде пет и по векова после смрти Јованке Орлеанке, то није само доказ њене бесмртности него бесмртности уопште.

Ти писци су нам показали да нам је Јованкин *живот* присан „као да су је ове ноћи убили под нашим прозором“⁽¹³²⁾. „Жива Јованка“ коју су нам оставили опомиње да се такви злочини могу поновити и да су гласници мутних времена вазда спремни да поново закуцају на наша врата, ако човечанство изгуби своју душу. Ваља бдети.

Али, у овом нашем веку страха и зебње, знати да је једна сељанчица из Домремија успела да јуначки савлада и оно најгоре је већ по себи знак наде. Подобна живом извору енергије и одушевљења, она је непрекидан позив на свете и херојске подвиге.

Може се онда лакше разумети и Тереза из Лизјеа која је песмом поздрављала своју сестру у Христу:

„Врати се, девојко великог срца.

Анђеле ослободиоче,

Надам се у тебе“.

131) Romain Rolland, Charles Péguy, t. II, стр. 246-247.

132) Thierry Maulnier, op. cit., стр. 21.

СУМАРНА БИБЛИОГРАФИЈА

КЊИЖЕВНА ДЕЛА

- Jean ANOUILH, „L'Alouette“, Paris, La Table ronde, 1953.
- Jacques AUDIBERTI, „Pucelle“ (pièce en trois tableaux) in „Théâtre“, t. II, Paris, Gallimard, 1952.
- Maurice BARRES, „Autour de Jeanne d'Arc“, Paris, Champion, 1916.
- Henri BATAILLE, „Réhabilitation au Château de Jeanne d'Arc“, Lourdes, Lacrampe, 1956.
- Georges BERNANOS, „Jeanne, relapse et sainte“ in „Essais et écrits de combat“, Paris, Pléiade, t. I, Paris, 1971.
- Léon BLOY, „Jeanne d'Arc et l'Allemagne“, Paris, Crès, 1915.
- Henri BORDEAUX, „Sous le signe de Jeanne“ in „Histoire d'une vie“, t. IX, 1962 et „Vision du passé“, Profils de héros, Abay de St Wandrille, Ed. de Fontenelle, 1947.
- Robert BRASSILLACH, „Le Procès de Jeanne d'Arc“, Paris, Gallimard, 1941.
- Robert BRASSILLACH, „Domrémy...“ Adaptation scénique du procès de Jeanne d'Arc.

- Inédit in „Oeuvres complètes, t. IV, Paris, Club de l'Honnête homme, 1967.
- Jean CHAPELAIN, „La Pucelle ou la France délivrée“. Poème héroïque en douze chants, en 2 vol., Paris, Marpon et Flammartion, s. d.
 - Jean CHAPELAIN, „Les douze derniers chants de la Pucelle“, Orléans, H. Herluison, 1882.
 - Paul CLAUDEL, „Jeanne d'Arc au bûcher“ et „Annonce faite à Marie“ in „Théâtre“, II, Paris, Pléiade, 1956.
 - Joseph DELTAIL, „Jeanne d'Arc“, Paris, Grasset, 1926.
 - Alexandre DUMAS père, „Jehanne la Pucelle“, 1429—1431, Paris, Magen et Comon, 1842.
 - Anatole FRANCE, „Vie de Jeanne d'Arc“ en 2 vol. in „OEuvres complètes“, t. XV et XVI, Paris, Calmann-Lévy, 1952-53.
 - Alphonse de LAMARTINE, „Jeanne d'Arc“ in „Vie des grands hommes“, t. II, Paris, Bureau du Constitutionnel, 1855.
 - MALHERBE, „Sur la Pucelle d'Orléans brûlée par les Anglais“ et „Sur la Pucelle d'Orléans qu'il ne faut point description“. in „OEuvres“, Pléiade, Paris, 1971.
 - Andre MALRAUX, „Oraisons funebres“, Paris, Gallimard, 1971.
 - Thierry MAULNIER, „Jeanne et les Juges“, pièce en deux parties, précédée d'Un procès d'abjuration“, Paris, Gallimard, 1951.
 - Charles MAURRAS, „Le bienfait politique de Jeanne d'Arc“ in „OEuvres capitales“, Essais politiques, Paris, Flammarion, 1954.
 - Pierre MOINOT, „Jeanne d'Arc“. — Le pouvoir et l'innocence“, Paris, Flammarion, 1988.
 - Hubert MONTHEILHET, „Le Pucelle“, Paris, Editions de Fallois, 1988.
 - Charls PEGUY, „Le Mystère de la Charité de Jeanne d'Arc“ et „Le Mystère de la vocation de Jeanne d'Arc“ in „OEuvres poétiques complètes“, Paris, Pléiade, 1967.
 - SAINTE-BEUVE, „Jeanne d'Arc“ in „Nouvelle galerie de femmes célèbres“, Paris, Garnier, 1872.
 - Andre SUARES, „Portraits sans modèles“, Paris, 1935.
 - François VILION, „Ballade des dames du Temps jadis“, Paris, Rombaldi, 1942.
 - VOLTAIRE, „Le Pucelle d'Orléans“, poème en 21 chants in „Les OEuvres complètes“, t. 14, Paris, Baudouin Frères, 1826.

ИСТОРИЈСКА ДЕЛА

- J. B. Joseph AYROLES, „La vraie Jeanne d'Arc“, en 5. vol., Paris, Faume et Cie, 1890—1902.
- Pierre CHAMPION, „Procès de condamnation de Jeanne d'Arc“. Texte, traduction et notes, Paris, Champion, 1930.
- Philippe-Hector DUNAND: „Histoire complète de Jeanne d'Arc, du procès qui l'a condamnée et de sa réhabilitation“, en 3 vol., Toulouse, E. Privat, 1898—1899.
- MICHELET, „La Pucelle d'Orléans“, Livre X de „L'Histoire de France“ in t. III des Editions Renocntre, Lausanne, 1966.
- François NEVEUX, „L'Evêque Pierre Cauchon, Paris, Denoël, 1987.
- Régine PERNOUD, „Jeanne d'Arc par elle-même“, Paris, Seuil, 1962.
- Régine PERNOUD, „Vie et mort de Jeanne d'Arc. Les témoignages du procès de la réhabilitation, Paris, Hachette/Marabout, 1982.
- Régine PERNOUD, „Jeanne devant les Cauchons“, Paris, Seuil, 1970.
- Jules QUICHERAT, „Aperçus nouveaux sur l'histoire de Jeanne d'Arc, Paris, Jules Renouard, 1850.
- Henri-Alexandre WALLON, „Jeanne d'Arc“ en 2 vol., Paris, Hachette, 1875.

ТЕОЛОШКА ДЕЛА

- Jean GUITTON, „Problème et mystère de Jeanne d'Arc“, Paris, Fayard, 1961.
- Jacques MARITAIN, „De l'église du Christ. La personne de l'Eglise et son personnel“, Paris, Desclée de Brouwer, 1970.
- Dimitri MEREJKOVSKI, „Jeanne d'Arc“ in „De Jésus à nous“, Paris, Albin Michel, 1941.

S u m m a r y

Dr. Marko S. Markovic

THE ORTHODOX CHARACTER OF JOAN OF ARC'S SAINTLINESS

The central insight of this inspired study is the revelation of the unknown side of the great soul of Jeanne d'Arc — her inborn Orthodoxy.

She grew up in the pure Tradition of the Undivided Church — still preserved among the simple folk. Therefore she was capable to withstand the unorthodox arguments of her theological opponents and judges — the inquisitors.